„RADOMER-KIELCER LEBEN" 39 (178) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem." פּרייז 25 גראָשן

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

אדרעס
פון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען"

Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Redom, Szwarlikowska 20.

Oddział w Kielcach.

אַנאָנסען פּרייזן
איין מילימעטער שורה: פאַר׳ן טעקסט 20 גר.
" " " אין " 40 "
" " " נאָכ׳ן " 18 "
די ערשטע און לעצטע זייט ענטהאַלטען 2 שפּאַלטען
אין טעקסט 4 "

10-go października 1927 r. ◆◆ ראַדאָם מאָנטאָג י״ד תשרי תרפ״ח ◆◆ פאַר׳ן אינהאַלט פון טעקסט, אין די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע ניט פאַראַנטוואָרטליך

אכטונג

ראַדאָמער יודישע בעפעלקערונג!

וועלענדיג געבען א מעגליכקייט די ראַדאָמער בעפעלקערונג אנטהייל צו נעמען אין דעם יובילעאום פון די 30-יעהריגע עקזיסטענץ פון מיין פירמע, און גלייכצייטיג צו געניסען פון מיינע גוטע און שמאַקהאַפטע געריכערטע פלייש האָבע בעשלאָסען אויף א געוויסע צייט בעדייטענד צו רעדוצירען די פּרייזען אין מיינע געשעפטען לובלינער № 1 און לובלינער № 29 לויט פאָלגענדע:

טריקענער וואורשט 10 דעקאַ — 65 גראָשען
" אויפשניט " " — 70 "
פרישען וואורשט " " — 45 "
" אויפשניט " " — 50 "
1 פּאָר פאַראַוורקעס — — — 20 "
ברוסט — — 10 דעקאַ — 90 "

אין די האָפנונג דאָס מיינע געערטע קונדשאַפט וועט מיר ווי ביז היינט אויך אויך ווייטער זייער צוטרוי שענקען און וועט מיך צאָהלרייך בעזוכען.

פערבלייבע מיט אכטונג

ז. בערקמאַן
ראַדאָם לובלינער № 1
פיליע לובלינער 29 "

Dr. Med. CUNG
powróci 12-go Października
i przyjmie jak zwykle do 11 rano
i od 5 — 7 p. p.

ד״ר מעד. צונג
קומט צוריק דעם 12-טען פּאַזשדזשערניק
די אויפנאַהמס-שעה׳ען זענען: ביז 11 אין דער פריה
און פון 5 — 7 נ. מ.

PŁYN
„JASNIEJ SŁONCA"
CZYŚCI IDEALNIE
SZYBY, LUSTRA
i WSZELKIE METALE,
NIE RYSUJĄC ICH.
SPROBUJCIE A PRZEKONACIE SIE

ZAWIADOMIENIE
Z dniem 20 PAŹDZIERNIKA zostaje otwarta **szkoła freblowska**
przy ul. **Lubelskiej № 14** w lokalu Org. „Haszomer-Hacair"
Przyjmuje się dzieci w wieku od lat 4-ech do 7-miu.
Zapisy odbywają się codziennie od 10 rano do 6 wieczorem
w mieszkaniu państwa FINKLER Rwańska 15.
E. FINKLERÓWNA.

בעקאַנטמאַכונג.
א פרעבעל שולע
צו בונבנעליכע פרייזען אויף לובלינער № 14 אין לאָקאַל פון די אָרג. „השומר הצעיר"
קינדער ווערען אָנגענומען אין עלטער פון 4 — 7 יאָהר
די איינשרייבונגען קומען פאָר טעגליך פון 10 פריה ביז 6 אָוונד
אין פּריוואַט וואָהנונג פון ה׳ פינקלער רוואַנסקאַ 15.

וויכטיג פאַר ראַדאָם און אומגעגענד!
אתרוגים לולבים והדסים המהודרים במקח השוה
ביי יעקב ווינגאַרט דלוגאַ 1
אין הנאַנאַ צו בעקומען ביי די פאַמיליע ווינגאַרט לובלינער 3

JASNIEJ SŁONCA
NAJLEPSZA ZAPRAWA DO PODŁOG
פרישט אָב פּאָסאַדזקעס, לינאָלעאום און פארבט אין פערלויף פון איין שעה, ווייסע פאָדלאָגעס אויף רויט אָדער טונקעל-ברוינען.

Dr. med. ZOFJA PAKOWSKA
STOMATOLOG
(CHIRURGJA jamy ustnej i ZĘBÓW, DENTYSTYKA)
rozpoczyna przyjęcia chorych dnia 20 września b. r. wtorek
Radom, ulica Marjacka 12 II piętro od 10 — 11 przed poł. i 4 — 7 popoł.

פאר וואס האט מען היי-יאהר נישט געשאצט?

דער גמינע-בודזשעט פאר'ן היינטיגען יאהר 1927 איז, ווי מיר הערען, דורך דעם ראט אין דער פערוואלטונג שוין אנגענומען געווארען. אלע פארמאליטעטען, וואס זענען פערבונדען און נויטיג ביי דער אפיציעלער דורכפיהרונג פון בודזשעט מצד דער גמינע וועלען האבען שוין ענדגילטיג ערלעדיגט געווארען נאך די עטליכע זיצונגען אין קהלה-ראט, נאך די דעבאטען און נאך דער פראצעדור פון איבערשיקען אין דער ווארשעווער קאמיסיע צוליב קאנטראל און רעדוקציע-סעמים, איז ענדליך דער בודזשעט מיט אלע זיינע פאזיציעס, אזוי די הוצאות ווי די הכנסות-רובריקען, געבראכט געווארען אין ארדנונג. און ס'איז דאן במילא בעוואוסט געווארען די ציפערס פון דער ציפער, לויט וועלכער מ'בעדארפט ארויסארבייטען די „סקלאדקע" און אויך וויפיל מען בעדארף בעשטייערען די עטאט-צאהלערס.

אט ביים לעצטען פונקט, ס'הייסט ביים אויסמעסטען די נארמע פון קהלה-שטייער איז, ווי עס שיינט, די האנדלונג נישט קיין ריכטיגע און דאס שאצונג'ס-סיסטעם איז חנגיג, אדער אפשר אינגאנצען, נישט אבגעהיט געווארען לויט דער טראדיציע פון יעדען יאהר. היי-יאהר האט מען בכלל נישט געהערט, אז דער עטאט-צאהלער זאל געשאצט ווערען דורך א אפיציעלער שאצונג'ס-קאמיסיע, ווי דאס פראקטיצירט זיך שוין א ריי יאהרען, און לויט די אינפארמאציעס, וואס מיר האבען בעקומען, איז די אויסמעסטונג פון יעדען עטאט-צאהלער געמאכט געווארען אויפ'ן גרונד פון דער אלגעמיינער עטאט-ליסטע פון פאריגען יאהר. דאס הייסט, אז אין דער הינזיכט פון אבשאצען דעם עטאט-צאהלער האט געדיענט אלס מאסגעבענדער אינפארמאטאר דער שטייער, וואס דער זעלבער צאהלער איז פאראיאהרען געשטעלט געווארען.

די דאזיגע אינפארמאציעס און ידיעות זעהען אויס צו זיין קרוב לאמת. אלס בעווייז קען מען אנווייזען דערויף, וואס פון קיין שום שאצונג'ס-קאמיסיע אין דער ריכטונג האט מען אבסאלוט נישט געהערט און דעריבער רופט ארויס גרויס פערוואונדערונג דער פאקט, וואס אזא ענין איז אזוי כלאחר יד געלעזט געווארען און האט נישט געפונען די געהעריגע אויפמערקזאמקייט אין די יעניגע גמינע-קרייזען, וועלכע האלטען זייערע מאנדאטען פאר א היילגע מיסיע פון טובת הכלל-ארבייט.

דאס עובר זיין אויף אזא עלעמענטארען פרינציפ איז געווען איינער פון די גרעסטע פעהלערן, דאס לאזט זיך ניט מדחה זיין מיט א תאסער ניט-אין תירוץ, אדער מיט די פון פיינער אויסגעטראכטע ארגומענטען. קיינער וועט נישט בעזיצען דעם כח און אפילו די מינדעסטע לאגישע אונטערשטיצונג צו קאנען אוועקשטעלען זיך דעם אלט-אנגענומענעם סיסטעם פון א שאצונג'ס-קאמיסיע. קיינער — פערשטעהט זיך אזעלכער, וואס איז נאר אויפריכטיג און געוויסענהאפטיג-ערהליך — וועט נישט בערעכטיגען און נישט פערטיידיגען, אז דאס אויסמעסטען דעם עטאט-צאהל פון פאראיאהריגע ליסטעס איז אינגאנצען באר און קען פערטרעטען די ראל און דאס ארט פון א שאצונג'ס-קאמיסיע.

די עקאנאמישע פערהעלטנישען פון יעדען צאהלער געפונען זיך נישט שטענדיג אויף איין און דער זעלבער מדרגה, און טויטע ציפערען, האט טראגען אויף זיך דעם שטעמפעל פון א פאר-יאהריגער פערגאנגענהייט, קאנען נאך נישט אורטיילען און דיענען אלס די פאקטישע אילוסטראציעס צו בעווייזען דעם ריכטיגען עקאנאמישען דיאגנאז פון זייער אייגענטימער'ס פאקטישען בעשטאנד נאך א יאהר צייט. א לעבעדיגער מענש איז נישט קיין טויטער ציפער. דער עטאט-צאהלער איז נישט געלעגען צוזאמען מיט דער עטאט ליסטע און מיט זיין געשטעלטען ציפער אינ'ם שראנק פון גמינע-ארכיוו. אין פערלויף פון יאהר האט דער זעלבער צאהלער געקענט אדורכמאכען פערשידענע גלגולים אזוי, אז זיין אייגענער פאראיאהריגער שטייער האט היינט פאר איהם אליין בעקענט זיין א געוויסער שמין מיטעל.

צו געהן מיטנעמען דעם צושטאנד פון א זאך, פון יעדען געגענשטאנד, און דערצו נאך פון א לעבעדיגען מענש און דערצו א יוד, לויט דער ויטמבע-ראמור פון פאראיאהרען, איז דאך פשוט אנ'אבסורדנע ערשיינונג און א גרויסער אומזין.

עס איז פשוט נישט צו פערשטעהן פון וואנען די דאזיגע ה"ה, וואס האבען זיך אזוי צוגעאיילט מיט'ן פעסטשטעלען די מדרגות און קאטעגאריעס פון די עטאט צאהלער'ס, האבען אזוי גענוי זיך אינפארמירט, אז דער עקאנאמישער מצב פון אט די צאהלער'ס האט זיך אין משך פון יאהר גארנישט געענדערט. ווי רעכענט מען נישט איבער, סאמע, אפשר איז 40—50 אדער אפילו 30 זלאטעס פון פלוני בן-פלוני, פון ראובן אדער שמעון, א צו-גרויסער שטייער. פאראיאהרען האט ער אפשר גיכער געקענט און היינט איז איהם שווערלעך און ער קען טאקי נישט בעצאהלען אזא סומע. וואס איז א שפעט-יאהר און אזא שנת משא ומתן האבען די היגע יודישע אייזען-האנדלער געהאט דאס היינטיגע יאהר. וואס פ'האט זיי פון אינגאנצען נישט געבראכט שאצען?

דער תירוץ, אז ס'איז געגעבען געווארען די מעגליכקייט אריינצוטראגען א רעקורס, קען וועגען פערענטפערען די קלאץ-קשיא, פאר וואס מ'האט היי-יאהר נישט געשאצט, ווייל אין בעסטען פאל, ווען דער רעקורס זאל שוין אפילו צום גינסטיגסטען ערלעדיגט ווערען, איז גארנישט אויסגעשלאסען, ביי אזא טאקטיק, אז די רעדוצירטע סומע האט בעדארפט אין בעסטען פאל געשאצט ווערען דורך דער ערשטער אינסטאנץ און ערשט דערנאך זאל קומען די מעגליכקייט פון רעקורסען.

מיר פערשטעהען איבערהויפט נישט, פאר וואס מ'האט היי-יאהר אבגעשאפט די שאצונג'ס-קאמיסיע ביי דער עטאט-סקלאדקע. א זאך, וואס האט שוין א יעהרליכע טראדיציע, און, וואס האט א חזקה דעם די מינה. וואס אין אזא קאמיסיע איז פערטרעטען מענשען פון פערשידענע בראנזשען און פאכען, וועלכע קאנען דיענען אין דער הינזיכט מיט ריכטיגע אויפקלערונגען און פינקטליכע אינפארמאציעס, האט אייך די עקאנאמישע בעדינגונגען פון יעדען עטאט-צאהלער.

אויב ביים פעסטשטעלען דעם בודזשעט האט מען פערשטאנען, אז מ'קען עס נישט מאכען בלינדערהייד און נישט אננעמען איהם לויט דעם פאראיאהריגען פערנעם, נאר מ'האט געפונען פאר נויטיג אויף דאס ניי איהם צו בעארבייטען צום ערשט אין דער פערוואלטונג, נאכדעם אין ראט, און שפעטער איבערגעבען צו דער פינאנץ-קאמיסיע, און לסוף ווידער אמאל צו דעבאטירען איבער איהם אויף נאך א ראט-זיצונג. לא פאר יתום זשבא נאך! מען צו דער זעלבער צייט נישט געלערענט אז אייך בנוגע די „סקלאדקע" קען מען זיך נישט פערלאזען בלינדערהייד און, אז מען מוז אלץ לאנגזאם און אויסגערעכענטערהייט פעסטשטעלען?

דעם בודזשעט, וועלכער געמאכט ארום, ביי אלע אויסגאבען און איינקונפטען, פאזיציעס בערך פון 50 — 60 אינסטיטוציעס און כלי-קודש-בעאמטע צוזאמען, האט מען פערשטאנען אונצעהליגע מאהל צו בעטראכטען, און די עטאט-סקלאדקע, וואס איז בנוגע טויזענדער צאהלערס, האט מען אויף א אונערהערטען אופן אריינגעשטעקט און מ'האט אפילו וועגען איהר נישט גערעדט, נישט אבגעבענדיג זיך קיין חשבון, צו וועלכע פערפאלען ווערען ביי אויסקומען פערשידענע טעותים און עוולות. ..

אזא האנדלונג איז ביי קיין פאל א נישט ריכטיגע און די פראגע: פאר וואס האט מען היי-יאהר נישט געשאצט, פאדערט אונבעדינגט א ענטפער.

ב. צווייג

הינטער די קוליסען פונ'ם אמאליגען מאגנאטען-לעבען אין ראדאם.

9. פון מלך אביון

די קאנפיסקאציע, וואס איז דורכגעפיהרט געווארען ביי ה' ב. דורך די ספעציעלע פון לובלין ארויסגעשיקטע פינאנסען, האט בעטראפען א אונגעהייערע גרויסע סומע געלד. אין יאהר 1916, ווען אלץ איז געגאנגען אויף קראנען, האבען די קאנפיסקירטע פעל מיט די אויסגעארבייטע לעדער אנגעטראפען בערך א מיליאן זלאטעס. א סומע, אלעגאנפאלס לויט דער דאמאלסדיגער קראנען-וואלוטע — א קאלאסאלע, וואס איז בכח געוועזען צו צופיהרען דעם ה' ב. מיט זיינע אלע שותפים צו א קראך און פולשטענדיגען אונטערגאנג.

ביי דער איצטיגער קאנפיסקאציע האט שוין אפילו די פרוי ג. גארניט געקענט אויפטוהן און זי איז, נישט קוקענדיג אויף איהר גאנצער קאקעטעריע, געווען אבסאלוט מאכטלאז צו קאנען פאנגען די לובלינער פינאנסען מיט איהרע חנ'דעלעך און זיסע ריידעלעך.

יענע נאכט איז אין הויז פון ה' ב. געווען ממש א בהלה. די גאנצע חברה האט זיך פשוט געפיהלט פערלוירען. דען אויסער דעם, וואס זיי האט געדראהט צו פערלירען כמעט זייער גאנצען מאיאנטעק און דאס ערליאבענע רייכטהום, האט אויף זיי אויסער דעם געלויערט א סכנה אריינצופאלען אין ארעסט פאר אבנארען און בעשווינדלען די אקופאציע-מאכט. דער ה' ב. און די פרוי ג. מיט דער גאנצער חבריה זענען דעריבער ארומגעלאפען ווי די געצ'פמ'טע מייז און פאר גרויס יאוש

סכות...

דאס יודישע פאלק שטעלט היינט ווידער אויף זיין איינגעפאלענע סכה און פּיישע אב אין זיין זכרון די ערינערונגען וועגען די אלטע היסטארישע וואנדערונגען, וועלכע עס האט דורכגעמאכט אויף זיין לאנגען דערנערוועג. ס'קומען היינט אויפ'ן געדאנק די זיסע טרוימען פון אונזער אלטען פראכטפאלען עבר, ווען דער יום-טוב סכות איז געוועזן פאר'ן יודישען פאלק דער פרעהליכסטער מאמענט פון גאנץ יאהר. דאס איז געוועזן דער יום טוב נאך א יאהר פון שווערע פיזישע ארבייט, ווען יעדער יוד איז געשטאנען אין אנטציקונג פון זיין פולען שייער און קעלטער, און דאס איז געוועזן די פרייד פון זיין גאנץ פאמיליע און הויזדינערשאפט, פון דעם יתום און אלמנה, וועלכע דער גורל האט צוזאמענגעבונדען מיט זיין משפחה. זעלבסטפערשטענדליך איז דאס נאך אלץ געוועזן אין יענע אוראלטע צייטען, ווען דאס יודישע פאלק איז נאך געשטאנען אויף זעהר א נידריגער שטופע פון ענטוויקלונג, ווען זיין גייסטיגעס לעבען איז נאך נישט געוועזן פערצווייגט און פיצלפארביג, ווען דער יוד האט נאך געלעבט בלויז מיט די פארשריפטען פון דער תורה און ער האט מקיים געווען דעם „ואספתם את תבואת הארץ תחגו שבעת ימים". דאן, הייסט דאס, איז דאס בערעטעניש פון לאנד געוועזן אן אלגעמיינער יום טוב און יעדער יוד האט זיך בעזונדער משמח געוועזן, איינשליסענדיג אפילו דעם פרעמדען, וועלכער האט זיך געפונען אין דעם אדער יענעם ישוב. אלע האבען גענאסען פון דער ערד'ס ברכה, אלע האבען געשפירט, אז זיי האבען איין מאמע-ערד.

אין היינט ווען די דאמאלישע פערהעלטעניסען האבען די גרויסע פעלקער-משפחה רייף געמאכט, ווען די ציוויליזאציע איז ווייט און ברייט ארויס פון איהרע גרעניצען און די גאנצע וועלט בעריי׳כערט זיך פון טאג צו טאג מיט גרויסע ערפינדונגען, נייע ענטדעקונגען, א. א. וו. צי וואלט נישט געוועזן צוועקמעסיג א קוק צו טוהן צוריק אין דער פערגאנגענהייט און ארויסנעמען א מוסר השכל פון אונזער אמאליגען לעבען. דאן ווען דער יוד איז נאך נישט געוועזן אזוי ראפינירט, ווען אונזער קולטור איז נאך נישט געוועזן אזוי ענטוויקעלט, — איז דער זארג איבער'ן עקזיסטענץ נישט געוועזן אזוי גרויס, איבעראל האט דער הונגעריגער געפונען א אונטערשטיצונג, דער בעדערפטיגער — הילף, דער נידערגעשלאגענער — א טרייסט.

היינט אבער איז דאס יודישע פאלק א דאנק דער געפעהרליכער צושפליטערונג צוזאמענגעבראכען.

עס איז נישטא קיין איין ווינקעל אויף דעם גאנצען ערד-קוגעל, וואו דער יוד זאל האבען זיין מנוחה, מיר זענען ביי היינטיגען טאג די פערשטויסענסטע צווישען די פעלקער, און די קללה פון דער תוכחה „לא יהיה מנוח לכף רגלך" איז אויף אונז יעצט מקוים געווארען. און אט די סכות — די ביידעלעך, וועלכע מיר שטעלען יאהר איין יאהר אויס צונויף — דאס איז דער בעסטער סימבאל פון עקזיסטענץ-לאזיגקייט. אט די זעלבע דויערהאפטיגקייט ווי די ביידעלעך האבען, אזוי דויערהאפטיג איז אונזער קיום, אזוי שוואך איז אונזער פאלקס-עקזיסטענץ.. מיר בלאנדזשען ארום איבער דעם כדור הארץ און אימעטום שטעלען מיר אויף א שטיקעל סכה, אומעטום ווילען מיר בלויז אבּרוהען און אנקלייבען פרישע קרעפטען צו דער ווייטער-דיגער וואנדערונג. אבער נישט פון אזא אבּרוהע קען דער מיעדער ישראל קומען צו זיינע כחות. אין די ביידעלעך קען מען נישט בעקומען די פיזישע און גייסטיגע פרייהייט, אבער איז דאס נישט אפשר גלייכצייטיג איינער פון די גרעסטע פאראדאקסען פון יודישען פאלק?! גיט דאס ניט דעם יודען א שטויס צוריק אין זיין עבר, אין דער ריכטונג צו זיין אלטער היים צו ארץ-ישראל, וואו ער זאל שוין קענען אויפשטעלען זיין פעסטערען בנין עדי-עד און זאל נישט זיין אנגעוויזען אויף די שוואכע קוים-עקזיסטירענדע ביידעלעך?

סכות.

אלץ האט זיין צייט. ווען די ערד-ארבייט האט ארויסגעפיהרט די גאנצע פאמיליע אויפ'ן פעלד, ווען דאס יודישע פויערים-לעבען האט מיטגעבראכט צו פערברענגען דעם יום טוב נאכ'ן שניט אין א ביידעל — איז דאס געוועזן גאנץ קלאר און פערשטענדליך. אבער ביי היינטיגען טאג, ווען דער באדען פון אונטער די פיס געהערט נישט צו אונז, ווען אנשטאט איין וואך אין יאהר פערברענגען אין סכה — פערברענגט דאס יודישע פאלק זיין גאנץ לעבען אין פרעמדע ביידעלעך, ווערענדיג געטריבען פון איין ארט צום צווייטען, און נישט האבענדיג ערגעץ קיין תקומה האט נישט די יודישע סכה איהר אמאליגען חן. אין היינטיגען סכות פיהלט זיך דער יוד אזוי אויך גענוג טרויעריג און עלענד. אלע [illegible] האבען זיך מיט אמאל אראפגעלאזען איבער אונזער קאפ, מען האלט אונז כסדר אין די פארפער-קארידארן און נישט אריינלאזענדיג אונז אינעווייניג, דינגט מען זיך נאך מיט אונז איבער אזעלכע קליינינקייטען, איבער אזעלכע „גראשענע נדבות" און איבער וואס דער קינפטיגער היסטאריקער וועט פשוט שווייגען. עס איז נאך ביי היינטיגען טאג א פראגע, צי מיר האבען רעכט אויף עקזיסטענץ אויף וויסענשאפט, אויף אטעמען. דער נויעסטער קלאוזוס פערוואנדעלט זיך פאר אונז אין א נומערוס נולוס. מיר פילען אן אלע פראנכען און שלעכטעלרער, מיר קעמפען אויף אלע פּאָזיציעס, מיר שטעהען איבעראל אין דער רייהע און קלאפען אין די טהירען, נאר די גערעכטיגקייט איז פאר אונז געשטארבען. דא מעהר און דארט ווייניגער ווערט די יודישע לאגע פון טאג צו טאג אלץ ערגער. און מיר „סכה-בירגער" קענען זיך גארנישט ארויספלאנטערען פון די צרות און שרעקליכע אינקוויזיציע-קייטען, אין וועלכע די מאכטהאבער האבען אונז פערשמידט.

אבער דאך — טארען מיר נישט זיין פערצווייפעלט. די אלע בעגרענצונגען און גזירות זיינען סוף-כל-סוף נישט מעהר ווי א פראדוקט פון מענשליכער שוואכקייט און צייטווייליגען נצחון. מיר — דאס עלטסטע פון אלע פעלקער — דארפען נישט זיין בעזארגט. די צוקונפט קען אונזערע „ביידעליך" און פאלאצען פערוואנדלען און פון אבן מאסו הבונים קען ווערען א ראש פנה.

אין געגענטייל: נאך מעהר מוט און אויסדויער אין שווערען קאמף פאר אונזער היום און פאר אונזער עתיד. מיר דארפען בעטראכטען דעם איצטיגען בין השמשות אלס א איבערגאנגס-מאמענט אין אונזער געשיכטע און [illegible] קענען מיר נאך דערווייל אפּריהען א ביסעל אין אונזער אלטער האלב-איינגעפאלענער סכה: און אויב זי איז נישט קיין אייביגקייט — איז אבער אייביג דאס פאלק ישראל און זיין גלויבען און זיין אומשטערבליכקייט.

מ. גינזבורג.

און קרענקונג זיך געביסען די פינגער. דער פלאן וואס איז פריהער צוגעטראכט געווארען צווישען ה' ב. מיט פרוי ג. זיי ביידע זאלען חתונה האבען, האט איצט ביי דער ניי-געשאפענער לאגע אויסגעזעהן ווי א חלום. נאך ערגער ווי א חלום. זיי האבען זיך געפיהלט אויסגעלאכט און ווי עמיצער וואלט זיי אנגעטוהן אויף צו להכעיס א מיאוס שטיקעל. אין דער זעלבער צייט, וואס אין שטוב האט זיך אראבגעלאזט א וואלקען פינסטערניש און אלע זענען ארומגעלאפען צומישט און צוטראגט, אט אין דער זעלבער צייט איז די מאדאם ב. געזעסען אין עס-צימער, זיך צוגעקוקט צו אלעם און איהר הארץ האט געזאקט פאר נחת. א נקמה-פייערל האט געפלאמט אין איהרע אויגען: זאל אלץ אונטערגעהן, זאל אלץ צום גרונד געהן און די פרוי ג. זאל דא נישט אריין און זי פערטרייבען פון דאנען. איהר איז שוין אלץ איינס. אויב האט איהר מאן חתונה מיט דער פרוי ג. ערווארט איהר כיי ווי ארימקייט און אומגליק. זאל זשע דעריבער אלץ אונטערגעהן און אלע זאלען זיי צוגלייך מיט איהר אראב אין איין אבגרונד — אט אזוי האט זיך געטראכט מאדאם ב.. ווען זי האט געזעהן, ווי די פינאנסען פאקען די בעקלעך און פערזיגלען די גאנצע סחורה מיט דער פעראָרדנונג דאס אלץ ארויסצושיקען קיין לובלין.

דאס גליציאנעריל האט זיך אויך געבלאנטערט צווישען גאנצען געטומעל. ער האט זיך מכומר'עט געריבען די האר פון קאפ, אבער טיעף ביי זיך אין הארץ האט ער זיך געפרעהט און געוועזן העכסט צופרידען פון דער נייער סיטואציע.

די פרוי ג. האט זיך יעדע פאר מינוט בעוויזען אין א אנדערע טואלעטע. זי האט געטוישט איהרע קליידער און אלץ, וואס זי האט פערמאגט אין איהר גארדעראב, האט זי אין יענער נאכט ארויפגעצויגען אויף זיך. זי האט געגלויבט, אז זי וועט מעהר געפעלען אין דער, אדער אין יענער פאזע. אט איז זי געגאנגען אין לויטער זייד, אט אין סאמעט, דא אין ליכטער [illegible]דענס, און פלוצלינג גאר האט זי זיך בעוויזען אין אזא קורץ קליידעל און אזוי אויסדעקאלטירט ווי א 18 יעהריג מיידעל. מיטן טוישען כסדר איהרע קליידער און בייטען איהרע פאזעס, האט זי געציעלט צושפיעלען אויף די ליידענשאפטליכע סטרונעס פון די לובלינער פינאנצען, און אזוי נאך זיי גיכער נעמען אין פער'שכור'ען. זי האט זיך געלאשטשעט צו זיי, און געלאכט צו יעדען פון זיי מיט אזעלכע רייצענ-

צי דארף יעדע שטאדט זארגען פאר איהרע עולים וואס געפונען זיך אין ארץ-ישראל?

(גלייכצייטיג א ענטפער דעם ה' שמשון דוב ירושלימסקי)

בשעת מיר האבען געשריבען אונזער ארטיקל „וועגן א הילפס-אקציע פאר די ראדאמער אין ארץ-ישראל” („ראדאמער-קעלצער לעבען” נומ. 35 פון 9/9) וועלכעס האט אייגענטליך געטראגן א ריין לאקאלען כאראקטער אין אונז נישט געקומען אויפ'ן געדאנק אז אונזערע ווערטער וועלען דערגרייכען אזש ביז צו די הויכע פענסטער וואו מען וועט זיי אנב שלעכט אויסטייטשן, אזוי ווי עס האט געטהון ה' ירושלימסקי אין זיין ארטיקל „מצוה הבאה בעבירה” („ראדאמער-קעלצער לעבען” נומ. 37).

מיר האבען דאס אויבענדערמאנטע ארטיקל געשריבען אונטער דעם איינפלוס פון די בריעף, וואס קומען אן פון די היגע יודען, וואס געפונען זיך אין ארץ-ישראל און ווילען זיך מיט אלע כוחות דארט דערהאלטען, וועלכע בעטען זיך רחמים, אז מען זאל זיי אונטערשטיצען און זיי נישט לאזען פאלען ביז דער קריזיס וועט אריבער, און מען זאל פאר זיי בעשטימען א געוויסע סובסידיע פון וועלכער זיי זאלען קאנען דורכלעבען די שלעכטע צייט.

אין חילענדיג וועקען די ראדאמער יודען, אז זיי זאלען אונטערשטיצען די אקציע, וואס מען וויל אין אונזער שטאדט צו דעם צוועק אדורכפיהרען, האבען מיר דערמאנט, אז דער פלאן וועגן שטיצען די ראדאמער אין א"י איז אייגענטליך נישט קיין נייער. מען האט שוין וועגן דעם פיעל גערעדט און געפלאנט און עס האבען זיך אפילו אמאל געפונען אזעלכע, וואס האבען געהאלטען אז „אנשטאט דעם וואס יעדע שטאדט בעטייליגט זיך מיט איהרע נתינות פאר'ן קרן היסוד, זאל בעסער יעדע שטאדט אויסהאלטען איהרע עולים אין א"י און זיי שטיצען ביז זיי וועלען זיך קענען דארט איינארדנען, ווייל געבענדיג אויפ'ן קרן היסוד ווייסען מיר נישט וועלכער טייל פון די געזאמעלטע געלדער עס קומט אן קיין ארץ-ישראל. דאגעגען ווען מיר וועלען שטיצען דירעקט אונזערע שטאדטישע עולים וועלען מיר זיין זיכער, אז דאס גאנצע געלד ווערט פערווענדעט צום בעשטימטען צוועק.”

מיר האבען אבער געפונען פאר נויטיג נישט איבערצולאזען דעם איינדרוק פון די דאזיגע ווערטער און דערביי ערקלערט: „אז מען קען קיין פאלקס-אקציע נישט צושפליטערן. אז יעדע שטאדט זאל מאכען שבת פאר זיך און בעזונדער איז דאך פעדהאנגען א גרויסע צאהל חלוצים און ס'רוב עולים וועמען זייערע געבורטס-שטעדט קענען נישט אויסהאלטען, איבערהויפט האט זיך דאמאלס געצויגען א גרויסער שטראם חלוצים פון אוקראינא, וועלכע האבען געמוזט אויסגעהאלטען ווערען פון די קרן היסוד-געלדער און דאריבער האט מען געמוזט זעהען אז די אקציע זאל זיין א פאלקס-זאך אין וועלכער דאס גאנצע פאלק זאל זיך בעטייליגען און פון איהר זאלען בעקומען שטיצע די אלע, וואס נויטיגען זיך דארין”.

נאכדעם אלעם האבען מיר ערשט צוגעגעבען:

אבער טראץ דעם זענען דאמאלס ארויסגעזאגט געווארען מיינונגען, אז דאס בעטייליגען זיך אין די פאלקס-פאנדען דארף אונז נישט בעפרייען פונ'ם זארגען פאר אונזערע ראדאמער עולים.

אין דאן קומען מיר ערשט צו צום עיקר: וועגן אדורכפיהרען אין אונזער שטאדט א הילפס-אקציע פאר די ראדאמער אין ארץ-ישראל.

דאס זענען לויט אונזער מיינונג גאנץ קלארע און דייטליכע דבורים, וועלכע זענען בשום אופן נישט אויסען

Śniegowce damsk. z gabar. z aksamit wyłogami wysokie	Zł.	25,—
„ „ „ „ „ niskie	„	22,—
„ „ z tryk. „Jersey“ z aks. w gami niskie	„	19,—
Kalosze męskie ciepłe	„	12,70
„ damskie „	„	11,30

דע מינעלעך. וואס האבען אויפ'ן חאונק איבערגעגעבען, אז זי איז גרייט זיי אבצודינען מיט אלעם... מיט אלעם... יעדער קנייטש און יעדער אויסדרוק אויף איהר געזיכט האט גערעדט און גערופען צו זיך, צוזאגענדיג זיך אינגאנצען איבערצוגעבען אין זייער בעזיץ...

אבער דאס אלץ האט ווייניג וואס געהאלפען. די לובלינער פינאנסען האבען זיך געהאלטען פעסט ביי זייער בעשלוס צו קאנפיסקירען אלעס און אפילו צולאזען ארעסטירען דעם ה' ב. מיט זיינע שותפים. דער פרוי ג'ס דרייפערטילדיגער ענטבלויזטער און אויסדעקאלטירטער קערפער איז געווען א שוואכער כלי-זין צו צוברעכען דעם דאזיגען בעשלוס. נאך איהרע נרויסע בעמיהונגען אין אנשטרענגונגען האט זי קוים אויסגעבעטען, אז דער עלטסטער אינספעקטאר פון די לובלינער פינאנסען זאל איינוויליגען מיט איהר אריינצוגעהן אין לעצטען סאלאן. דארט האט זיך פרוי ג. פשוט געווארפען איהם אין די ארעמס, געקושט און געהאלוט איהם. געשטופט איהם אין האנד אריין א גאנצען פאק מיט טויזענדטער קראנען. אבער יענער האט אלץ צוריקגעווארפען און ארויסגעריסען זיך פון איהרע נאקעטע הענד. דער אינספעקטאר האט ערקלערט דער פרוי ג. אז ס'זענען דא צופיעל אויגען, און, אז ער קאן גארנישט העלפען צוליב דעם, וואס מ'האט זיי גע'מסר'ט און אנגעוויזען גענוי די ערטער, וואו דער שמוגעל איז בעהאלטען.

פרוי ג. האט פון אבראטעווען די קאנפיסקירטע לעדער און פעל שוין רעזיגנירט און זי האט חאטש געוואלט וויסען, ווער ס'האט זיי גע'מסר'ט. דאס האט זיך אבער אויך נישט איינגעגעבען און זי איז ענדליך פון דארט ארויס מיט גארנישט. די שותפים, זעהענדיג, אז צו זייער גליק איז א ענדע געקומען און זיי געהען בארג-אראב האבען זיך אנגעהויבען איינאנדער צו זידלען און צו קריגען זיך. דער ראדאמער לעדער-סוחר ל. איינער פון די שותפים, האט זיך שטארק צעבייזערט און געזאגט אז דאס איז א שטראף פון גאט און, אז דאס איז מקוים געווארען די קללה פון די ארימע יודען, ביי וועמען פרוי ג. האט צוגעדויבט דאס לעצטע ביסעל בעבעכעס. פרוי ג. האט זיך דערפון געטראפען שטארק בעליידיגט און ס'וואלט זיכער אויסגעבראכען א געשלעג. אבער דא איז מיטען דערין אריינגעשפרונגען דער גאליציאנער און געמאכט אזא פראפאזיציע. אז מ'זאל זיך ווענדען צו דער מאדאם ב. אז נאך היינט ביינאכט זאל זי תיכף ומיד אוועק לויפען קיין לובלין צום איידעלען אבער-לייטענאנט און, אז מ'זאל אויסווירקען ביי די לובלינער פינאנסען

צו ברענגען וועלכען ס'איז שאדען די פאלקס פאנדען בכלל און דעם קרן היסוד בפרט.

בלויז ה' ירושלימסקי האט געפונען, אז אונזער ארטיקעל איז ווי א אטענטאט אויף דער קרן־היסוד זאמלונג אין ראדאם, און בויענדיג אויף דעם יסוד א פאלשען בנין קומט ער צו דער מסקנא, אז צוליעב דער מיינונג דאט ראדאם דארף זארגען פאר איהרע עולים אין א"י האט זיך די זאמלונג פאר'ן קרן־היסוד אין ראדאם די לעצטע יאהרען פיעל פערקלענערט.

עס איז אפשר נישט קיין וואונדער וואס דער ה' ירושלימסקי, וועלכער איז איצט א אקטיווער טהועה אין קרן־היסוד ציטירט אפילו פאר'ן שאטען פון א ספק ספקא, וואס קען ברענגען א כלומרשט'ען שאדען, מיר ווילען זיך אויך נישט אבשטעלען און אנווייזען די אמת'ע סבות פארוואס די זאמלונג פאר'ן קרן־היסוד האבען זיך לעצטענס בעדייטענד פערקלענערט. נישט בלויז אין ראדאם, אזוי ווילען מיר אויך נישט איבערחזר'ן די טענות, וואס די יודען האבען צו דעם אופן פון דער פערוועלטונג פון די דאזיגע געלדער, איבערהויפט צו די פקידים אין א"י, וואס ווערען דורך די דאזיגע געלדער אויסגעהאלטען, ווייל דאס אלעס איז געוויס דעם ה' ירושלימסקי גענוג בעקאנט, און מיר קענען נישט גלייבען אז ער זאל באמת זיין אזוי נאאיוו צו מיינען, אז א וועלכע כ'אין מיינונג פון יחידים, וואס האט געהערשט דוקא אין דער צייט ווען ראדאם איז געווען פון די ערשטע שטעדט אין פויליען מיט איהרע נתינות פאר'ן קרן־היסוד, זאל האבען געווירקט אויף דער פערקלענערונג פון די דאזיגע זאמלונגען אין דער לעצטער צייט.

דאגעגען דארף מען זיך אבשטעלען אויף דער עצם פראגע, אויב מען קען אדורכפיהרען אין די שטעדט פערשידענע זאמעל־אקציעס צו שטיצען זייערע עולים אין ארץ־ישראל, אין דער צייט ווען מיר האבען צו קלערען אז אזעלכע זאמעל־אקציעס קענען שאדען די קרן־היסוד־זאמלונגען, ווייל געוויסע נותנים וועלען זיך אפשר פטר'ן מיט דעם, וואס זיי האבען געגעבען פאר דער ארטיגער אקציע און וועלען נישט געבען פאר'ן קרן היסוד.

עס איז אבער צו גלויבען, אז אזעלכע ארטיגע לאקאלע אקציעס, וואס וועלען אדורכגעפיהרט ווערען למשל אין ראדאם וועלען אויף די קרן־היסוד־זאמלונגען קיין שום איינדרוק נישט מאכען, ווען מיר נעמען אין בעטראכט אז אין אזא שטאדט ווי ראדאם וועלכע צעהלט לערך 30 טויזענד יודישע נפשות האבען זיך דעקלארירט פאר'ן קרן היסוד אין די בעסטע צייטען צירקא 449 פערזאן נאר פון די מעהר רייכערע, דאגעגען ווען עס זאל אדורכגעפיהרט ווערען א שטאדטישע אקציע וועלען זיך אין איהר בעטייליגען אלע ראדאמער יודען און די זאמלונג וועט זיין אפילו פון גראשענ'ס. און וועט טראגען א ריין־לאקאלען צדקה־כאראקטער, אזוי ווי אנדערע צדקה־אנשטאלטען וואס זענען געשאפען פאר די היגע יודען.

די דעקלאראנטען פאר'ן קרן היסוד וועלכע בעשטעהען סך־רוב פון מענשען וועלכע האבען א זין פאר די פאלקספאנדען וועלען זיך בשום אופן נישט אבזאגען פון דעקלארירען פאר'ן קרן־היסוד צוליעב זייער אנטיילנעמען אין דער שטאדטישער זאמעל־אקציע פאר די ראדאמער יודען, וויסענדיג, אז דער קרן היסוד איז א זאך פון גאנצען פאלק און יעדער יוד, וואס איז נאר בכח מיז זיך אומבעדינגט אין דעם בעטייליגען.

י. פ.

מאיר הערץ.

די מור־ידה איז קאצקער הויף

(א חסידיש מעשה'לע.)

דאס איז געווען אין דער צייט פון דער גרויסער מחלוקה צווישען קאצק מיט'ן איזשביצער רבי'ן ר' מרדכי יוסף, וועלכער איז געווען יאהרען־לאנג איינער פון דעם קאצקער'ס גרעסטע תלמידים און געהאט טאג און נאכט דבקות אין הויף.

ווי אלטע חסידים דערצעהלען איז דער ויכוח בעשטאנען אין דעם, וואס דער איזשביצער איז אמאל צוגעשטאנען צום קאצקער און רק פערלאנגט, אז דער קאצקער זאל זיך דוקא איינשפארען און מצמצם זיין אלע זיינע טיפע כונות. כדי צו דערנעהנטערן די גאולה און אז משיח זאל קומען, אויף וואס דער קאצקער האט נישט מסכים געווען, מחמת ער האט געהאלטען, אז דאר איז א פריהצייטיג עקשנות, וואס קאן נאך מעכב זיין.

האט זיך דער איזשביצער שטארק מצער געווען דערפון, געהאט גרויס תרעומות אבער נאך מעהר אנגעהויבען מסופק צו זיין אין קאצקער'ס גדלות.

האט דער איזשביצער א לאנגע צייט גארנישט גערעדט, כסדר זיך צוגעקוקט צום קאצקער'ס עבודה. וואס האט זיך אממעהרסטען אויסגעדרוקט אין א סודות'דיגען שטילענשווייגעניש אין פערטראכטער שתיקה, וואס איז דעם איזשביצער ניט געפעלען געווארען, ווייל ס'האט זיך איהם אויסגעוויזען, אז דער קאצקער איז גארנישט מהניש, וואס אויף דער וועלט טוט זיך, זעהט ניט דאס גאנצע חשכות, וואס פאלט יעדען טאג ארוב ימים־וויין אויף דער זינדיגער ערד, דעריבער שווייגט ער און זיין סדר־עבודה איז אזוי איינקאלט וואס נור זעלטען, זעלטען טוט עס א פלאם־אויף.

האט זיך דער איזשביצער שטארק געוואקעלט, זיך געשלאגען מיט דער דעה, צי זאל ער אוועק פון קאצק, פון זיין גרויסען רבי'ן, אדער זאל ער ווייטער פערבלייבען און זיך אזוי לאנג פערטיפען און נאכטראכטען ביז ער וועט אפשר דערזעהן דעם סוד פון אזא מין דרך פון שתיקה.

אין ער ווייטער געבליבען, ניט אבגעטרעטען א רגע פון בית־מדרש'ל, ניט ארויסגעלאזט פון אויג דעם קאצקער, נאכגעקראכען איהם אויף יעדען טריט, אבער אהן פעולה. ער האט גארנישט בעמערקט און געזעהן, חייל דער קאצקער האט פערשטאנען זיין כונה, האט ער זיך בעהאלטען און זיך גארנישט געלאזט אנכאפעקען, נור דוקא ארויסגעוויזען א מאדנע פשטות.

נאך שטארקער נשתומם איז דער איזשביצער געווארען, אז ער האט דערזעהן ווי דער קאצקער ווערט נעלם אויף גאנצע וואכען, קומט ניט ארויס אויף די ליכטיגע שיין, נעמט ניט אויף דעם גרויסען עולם חסידים, וואס איז יעדען טאג אנגעקומען און געמוזט אבווארטען וואכען־לאנג אויף בלויז „שלום" צו נעמען. דערווייל הערשט אין בית־מדרש א עלענדקייט, א פרעמדקייט, א שטילקייט, מ'ווארט טאג־איין, טאג־אויס און די אויגען געהען אויס פון אונגעדולד. א גרויסער טייל פון עולם ווייזיך שוין צופאהרען. קלערט ער זיך איבער: אפשר שפעטער, אפשר היינט אדער מארגען און דער רבי וועט זיך סוף כל־סוף בעווייזען.

ווערט דער עולם אזוי פערשווארצט

זיי זאלען דא בלייבען נעכטיגען ביז מאדאם ב. וועט צוריק קומען, אדער דורך א טעלעגראמע מודיע זיין וועגען איהר בעזוך ביים אבער־לייטענאנט.

דער פארשלאג פון גאליציאנער'ל האט א בליין געטוהן און אלע האבען זיך אנגעחאפט דערין, ווי אין א גליקליכען איינפאל, אויסער איין פרוי ג. וואס האט זיך אביסעל איינגעשפארט, אז זי וויל פאהרען. דעם גאליציאנער איז אבער געלונגען אלעמען צו איבערציינגען, אז פאהרען מוז אונבעדינגט מאדאם ב. צוזאמען מיט איהם, אזוי, אז פרוי ג. האט שוין דערנאך אליין אויך מסכים געווען און אלע זענען צוגעשטאנען צו דער מאדאם ב. מיט איין בעטען, זי זאל פאהרען קיין לובלין צום אבער־לייטענאנט. מאדאם ב. האט זיך געלאזט לאנג בעטען. זי האט געוואלט אז איהר מאן דער ה' ב אין די פרוי ג. זאלען צוקומען צו איהר און בעטען זי ווענען דעם. און ווען זי האט דאס דערגרייכט האט זי איינגעשטימט און איז אין דער זעלבער נאכט נאך אוועק צוזאמען מיט'ן גאליציאנער קיין לובלין.

די לובלינער פינאנסען, דערהערענדיג, אז מ'פאהרט קיין לובלין און מ'רופט נאך אב דעם נאמען פון אבער־לייטענאנט צו ווערען מג. פאהרט האבען זיך געלאזט איבערערען צו בלייבען דא, ביז ס'וועט אנקומען א נאכריכט פון דארט. האט מען דערווייל אבגעדעקט דעם טיש מיט א הערליכע קאלאציע, וואו מ'מאט פערברענגט ביז'ן גראהען טאג ביי א גרויסארטיגער סעודה.

אנגעקומען קיין לובלין זענען מאדאם ב. מיט'ן גאליציאנער 4 ביינאכט און נישט קוקענדיג אויף דער שפעטער נאכט זענען זיי גלייך צוגעפאהרען צום האטעל, וואו דער אבער־לייטענאנט וואהנט. דער גאליציאנער איז געבליבען ווארטען אין קארידאר און מאדאם ב. איז מיט שנעלע טריט ארויף אין דער הויך איפ'ן צווייטען שטאק און האסטיג אבגעקלינגען אין צימער נומ אבער־לייטענאנט. זי איז דארט געשטאנען א פאר מינוט און ווען די כהנר האט זיך געעפענט האט זיך אויף דער שוועל בעוויזען דער אבער־לייטענאנט אליין, וועלכער איז נאר וואס אהיימגעקומען און דערזעהענדיג אזא פלוצלינגדיגען גאסט האט ער זיך שטארק דערפרעהט און אונטער'ן ארעם זי אריינגעפיהרט צו זיך אין צימער. דאס דערצעהלען און דאס איבערגעבען דעם אבער־לייטענאנט די גאנצע געשיכטע פונ'ם קאנפיסקירען די לעדער דורך די לובלינער פינאנסען האט געדויערט

און חאַלגערט זיך אזוי ארום וואָכען און טיילמאָהל חדשים. פיל מאָהל זעהט דער איזשביצער, אז נאָך וואָכען התבודדות טוט דער קאָצקער א מאַך=אויף זיין קליין פערחאָלקענט אַלקערל, ווערט דער עולם אויפגעלעבט, סונטפר, הייל ס'דאַכט זיך, אז אָט קומט די גרויסע מינוט און דער קאָצקער וועט שלום דערלאַנגען. אָבער אנשטאַט דעם טוט א שפרינג ארויס פון דאָזיגען אַלקערל א אימה'דיגע שרעק — דאָס האָט דער קאָצקער א פ"אטער ארויס נעטוהן ווי א שטורם זיגר, א שטעל=אויף געגעבען צוויי לאַנגע האָריגע ברעמען. פון וואַנען ס'האָבען ארויסגעבליצט צוויי שווארץ=פינקעלדיגע אויגען. און דאָס אַלץ האָט בעגלייט א הויכער אונמענשליכער געשריי:

— ארויס! ארויס! צו וועמען זענט איהר געקומען? ווער בין איך דען? לאָזט מיך אָב! ארויס!

פונ'ם גאַנצען געדראַנג פון חסידים, וואָס האָבען זיך געשטופט און געקלעבט ביי דער טיר פון אַלקערל, בלייבט קיין זכר ניט, אַלץ אנטלויפט און ווערט פערשווינדען.

שטעהט ערגיץ אין א ווינקעל פון בית=מדרש דער איזשביצער, קאָרטשעט זיך און קוקט, ווי דער קאָצקער פלאַמט און טרייבט פון זיך דעם עולם. קומט ער צו הרהורים און רעדט צו זיך: — ס'טייטש. היתכן, אזוי פערטרייבען פון זיך א עולם, וואָס ברויכט א מנהיג, א רבי'ן, וואָס זאָל לערנען, טרייסטען, א עצה געבען בכל הענינים? — בעקומט דער איזשביצער מיטלייד און רחמנות אויפ'ן ארויסגעטריבענעם עולם און ער בעשלוסט צו אנטלויפען פון קאָצק און צו ווערען אליין רבי.

געענוג האָט ער געטראַכט, גענוג האָט ער מפשפש געווען אין די דרכים פון קאָצקער. אַלץ איז אָבער אזוי פערשטעלט און פערהוילען אפילו פאר די נאָהנטסטע תלמידים.

איז אין א שעהנעם מיטען העלען טאָג געוואָרען א רעש אין קאָצקער הויף, אז ר' מרדכי יוסף איז אוועק, זיך בעזעצט אין איזשביצע און איז געוואָרען רבי.

נאָך גרעסער איז געוואָרען דער טימעל. וואָס מ'האָט זיך באַלד דערוואוסט, אז ס'פעהלט א האַלבער עולם, וועלכער איז מיט'ן איזשביצער.

פון דער דאָזיגער אומגערעכטער בשורה איז דער גאַנצער קאָצקער הויף אויפגעציטערט געוואָרען. די טירען פון רבי'נס קינדער האָבען ניט געריהט און זיך ניט צוגעמאַכט אויף א רגע.

די מקורבים זענען אריין און ארויסגעלאָפען, זיך געשושקעט אויפ'ן אויער און אויף דער גאַנצער כביבה ארום האָט געשוועבט א איכה.

דער עולם חסידים. וואָס איז אין בית מדרש'ל געזעסן, איז געשטאַנען אין קופקעלעך און ארומגערעדט מיט פחד דאָס גרויסע געשעהעניש, אלע שעה זענען אנדערע שמועות אָנגעקומען. ווי אזוי דער איזשביצער איז זיך נוהג און וואָס ער זאָגט וועגען זיין פורש=זיין זיך פון קאָצק. ראָס געריודער און די אונרוהינקייט האָט געמאַכט דעם איינדרוק, ווי אין הויף פ'ן א מלכות וואָלט א מרידה פאָרגעקומען, ווי עס וואָלט דער שני=למלך אנטלאָפען און מיט זיך מיטגענומען א האַלבע ארמעע. אַלץ האָט געקאָכט און געזערט, אומעטום האָט זיך געטומעלט, נ'ר אין קאָצקער'ס שטיבעל איז שטיל געווען ווי אין א מיטען דער נאַכט, דאָרט האָט זיך קיינער ניט איינגעשטעלט אָנצוריהרען די קלאַמקע און די פאָרע פון מויל ארויסצולאָזען. האָט מען געמיינט, אז דער קאָצקער ווייסט גאָרניט פון דער גאַנצער מרירה, מחמת ער איז געווען סגור ומסוגר גאַנצע וואָכען און ניט געזעהן פאָר זיך די ליכטיגע שיין.

איז אָבער דער גאַנצער עולם נשתומם געוואָרען אין דערזעהן בחוש דעם קאָצקער'ס רוח הנבואה. געווען איז עס שמחת תורה. ביינאַכט צו די הקפות האָט דער קאָצקער אויפגעמאַכט זיין פערשלאָסענע אַלקערל און זיך בעוויזען אין בית מדרש'ל. האָט מען געוואָלט דעם רבי'ן מכבד זיין מיט אברהם אבינו'ס ערשטער הקפה, האָט ער ניט געוואָלט, נאָר זיך געהייסען געבען יוסף הצדיק'ס הקפה.

צוקומענדיג צו דער דאָזיגער הקפה האָט דער קאָצקער גענומען דאָס ספר=תורה אין דער האַנד. ניט געהייסען זינגען קיין שום זמר, נור שטילע טריט האָבען זיך בלויז געשאַרט און ארומגעגאַנגען דעם שולחן.

צוקומענדיג צום ארון=קודש איז דער קאָצקער שטעהן געבליבען פערטראַכט. אויפ'ן פנים האָט זיך אויסגעגאָסען א בלייכע מאַטקייט. עהנליך צו די ווייסע לאַנגע ברעמען, וועלכע האָבען זיך געהאַלטען אין איין בעוועגען ארויף און אראָב און פערשטעלט די אויגען.

אזוי איז ער געשטאַנען א לאַנגע צייט, דער עולם האָט זיך דעם אָטעם פערהאַלטען און געציטערט אין א טיפער שטילקייט.

פלוצלינג זענען אַלע אויפגעטרייסעלט געוואָרען פון א ווילדען אויסגעשריי פון רבי'ן, וועלכער האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ מיט א פאָר ברייט צועפענטע אויגען, וואָס זענען געווען געווענדעט צו ר' הירש טאָמאַשאָווער, דעם ערשטען מקורב אין הויף. צו וועלכען דער קאָצקער האָט א געשריי געטון:

— הירש, זעהסט, כ'האַלט יוסף הצדיק'ס הקפה אין דער האַנד און אז כ'וויל, טוה איך א דרעה=איבער די האַנד וועט עס דערפיהלען מרדכי יוסף אין איזשביצע!...

איז ר' הירש א דערציטערטער צוגעלאָפען מיט א אויסגעשריי:

— חלילה, רבי, חלילה! — אָבער עס איז שוין געווען צו שפעט, דער קאָצקער האָט שוין געהאַט די האַנד איבערגעדרעהט און דאָס ספר=תורה דערכאַפּט מיט דער צווייטער האַנד.

איז דער עולם שטעהן געבליבען אין איין פחד און פאָר שרעק ניט געקאָנט א וואָרט אויסרעדען. מוצאי יום=טוב איז א ידיעה אָנגעקומען, אז באותו ובע, ווען דער קאָצקער האָט געהאַט יוסף הצדיק'ס הקפה און זיך געווענדעט צו ר' הירש טאָמאַשאָווער מיט די שרעקליכע דבורים, האָט ער פונקט מכוין געווען, ווען דער איזשביצער רבי ר' מרדכי יוסף האָט אויך געהאַט יוסף הצדיק'ס הקפה. האָט זיך די ספר=תורה מיט דער קרוין ארויסגעגליטשט פון איזשביצער'ס האַנד און איז אראָבגעפאַלען אויף דער ערד. איז אין איזשביצע פערשטערט געוואָרען דער יום=טוב, וואָס איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין א תענית.

אין זעלבען יאָהר איז דער איזשביצער נסתלק געוואָרען און פאַר דער פטירה געזאָגט צו זיין עולם חסידים כהאי לשנא:

— כ'האָב מורד במלכות געווען און נעזינדיגט געגען מלכות קאָצק.

■■■■■■

אתרוגים
לולבים והדסים
מן המובחרים
איז צו בעקומען צו ביליגע פרייזען
ביי מענדיל שיינבוים (סופר)
ראדאם, פאדוואלניא 1 פראַנט. קימט און איבערצייגט אייך.

נישט מעהר און נישט ווינציגער ווי גאַנצע 4 שעה... אזש ביז 8 אין דער פריה. אזוי לאַנג האָט מאַדאַם ב. פערברענגט ביים אָבער=לייטענאַנט אין האָטעל, און דער רעזולטאַט פון דער נאַכט=וויזיט איז געווען, אז מיט'ן נעכסטען צוג, וואָס איז אָבגעגאַנגען פון לובלין, זענען 10 אין דער פריה ארויסגעפאָהרען קיין ראדאָם מיט'ן עקספרעס דער אָבער=לייטענאַנט מיט דער מאַדאַם ב. אין דער בעגלייטונג פון גאַליציאַנער, וועלכער איז געפאָהרען מיט א וואַגאָן ווייטער אין דער דריטער קלאַס.

מיט'ן אריינקומען פון אָבער=לייטענאַנט מיט דער מאַדאַם ב. איז אין דער גאַנצער לאַגע אריינגעטרעטען אַן ענדערונג. דער לייטענאַנט האָט ערקלערט, אז ער נעמט אויף זיין פעראַנטוואָרטליכקייט דעם גאַנצען פאַל פון דער קאָנפיסקאַציע. ער האָט זיך פאָרגעשטעלט בעווייזענדיג זיין לעגיטימאַציע, אז ער איז א מיטגליד אין פינאַנץ=ראַט אין דער לובלינער גוכערנאַמענט און האָט בערוהיגט די אַלע רעווויזאָרען, פערזיכערענדיג זיי, אז די פאַבריק פון ה' ב. פערדיענט דעם בעסטען ציטרוי און אז דאָ איז געוויס פאָרגעקומען א מיספערשטענדניש. ער האָט אַלע איינגענומען און ערקלערט, אז ער וועט אַלעס גענוי אויספאָרשען. דער אָבער=לייטענענט האָט אַלע איבערגעבעטען צו פערלאָזען די שטוב פון ה' ב., אויסער דעם עלטסטען אינספעקטאָר, וואָס איז געקומען עקסטרא פון לובלין מיט די מסירה=דאָקומענטען, זענען אַלע רעווויזאָרען מאָמענטאַל אָבגעטרעטען, זיך ענטשולדיגט און געבליבען איז נישט מעהר ווי דער לייטענאַנט מיט'ן אינספעקטאָר,. וועלכע האָבען צוזאַמען מיט דער מאַדאַם ב. אויסגעפאָרשט אַלץ. די גאַנצע רעקווויזירטע סחורה איז אָבגעלעגט געוואָרען אין לעצטען סאַלאָן און דאָרט זענען זיי ביחידות געזעסען א גאַנצען טאָג און קיינער, אפילו די פרוי ג. האָט דאָרט נישט געטאָרט אריינקומען. נאָך א לענגערע חקירה ודרישה זענען אַלע זיגלען אין פער'חתמ'טע סטעמפּלען אראָבגענומען געוואָרען און ביי נאַכט איז דער לובלינער אינספעקטאָר אוועק נעכטיגען אין היגען האָטעל אייראָפּעאיסקי. געבליבען איז א גאַנצע נאַכט דער אָבער=לייטענאַנט אין פערברענגט אין דער געזעלשאַפט פון דער מאַדאַם ב. וועלכע האָט פאָר איהם פאָרגעשטעלט איהר גאַנץ הויז, געוויזען איהם אַלע שטובען און צום לעצט פאָר איהם פאָרגעשטעלט די קינדער, איבערהויפּט די טעכטער, וועלכע זענען זעהר געפעלען געוואָרען דעם אָבער=לייטענאַנט מיט זייער אינטעליגענץ און שעהנקייט.

ה' ב. האָט זיך די גאַנצע צייט ארומגעדרעהט ביי זיך אין די שטובען ווי א פרעמדער, און וועגען איהם האָט מען צומאָל נישט גערעדט. זיין מקום איז געווען אין א זייטיגע שטוב. דאָרט איז ער געזעסען מיט דער פרוי ג. און אינ'ם שענסטען גרויסען סאַלאָן איז געזעסען דער לייטענאַנט מיט דער מאַדאַם ב. און איהרע עלטערע טעכטער און מ'האָט בעזאַמען געגעסען א גוטע קאָלאַציע.

(פאָרטזעצונג קומט.)

הרב ישעיה וֹלאָטניק.

חג האָסיף — חג הסוכות.

וואונדערבאר זענען די אַלטע היסטאָרישע פּאַסירונגען פון יודישען פאָלק: נאָך איידער ישראל איז געוואָרען א פאָלק האָט ער שוין געהאַט זיין געזעצבוך, די תורה. און נאָך איידער ער האָט זיך ערווארבען א פאטערלאנד האָט ער שוין פערזוכט דעם אמת'דיגען גלות-טעם אין דער צייט פון זיינע וואנדערונגען אין מדבר סיני. זיינע פריהערדיגע שכנים, וועלכע האבען צו יענער צייט בעוואוינט די ראנדען פון לאנד כנען, האבען שוין דאמאָלסט איהם ניט ערלויבט, ניט בלויז אין זייערע לענדער צייטוויליג זיך צו בעזעצען, אָדער דורך זיי בלויז צו זיין געוואונשטען לאנד כנען איבערצוגעהן, גאָר אפילו וואסער און שפייז האָבען זיי זיך אָפגעזאָגט פאר יעדער פרייזען אירם צו פערקויפען. זיי האָבען איהם דאמאָלסט איזאָלירט און בויקאָטירט יעדען פערקעהר מיט איהם. מעגליך, אז אָט דאָס דאָזיגע אור-ערשטע וואנדער לעבען, און גלות נסיונות, וואָס ישראל האָט דורכגעמאכט אין זיין פריהלינגס-צייט האָבען פאר איהם שפעטער אין זיין צוויי טויזענד יעהריגע גלות-עפּאָכע אלס גוטע לעקציע געדיענט און איהם אויך דערנאָך פיעל גענוצט און מיטגעהאָלפען אָפּצוהיטען זיין נאציאָנאַלע אייגענארטיגקייט און ניט זיך צו אסימילירען מיט די אלע פעלקער, צווישען וועלכע זיין שיקזאָל האָט איהם פערטריבען. דער אור-שפרונג פון זיין היסטאָריע האָט איהם געוויזען, אז זיין דאָזיין און אייביגקייט זענען ניט אָבהענגיג בלויז אין א פאטערלאנד און אָט דאָס האָט איהם אויך ציגעגעבען מוט און קראפט אין זיין לאנגען וואנדער-וועג אויסצוהאלטען זיינע אלע גלות-ליידען. מעגליך אָבער, אז דאָס איז ניט מעהר ווי א שארפזיניגע היפּאָטעזע!

מעהר וויכטיגער פאר אונז איז אָבער די וואונדערבארע ערשיינונג פון די סוכות-פייערונג דורכ'ן פאָלק ישראל נאָך זייענדיג א פאָלק אין זיין אייגען לאנד. מיר ווייסען, אַז יעדעס קולטורעל און געבילדעט פאָלק, וואָס האָט א ווייטזיכטיגען בליק און א געזונטען פּאָליטישען חוש, וואָס ליעבט שטערבליך זיין פאטערלאַנד און וואָס איז אויך גרייט מיט זיין לעבען צו פערטיידיגען זיין עקזיסטענץ, פרייהייט און אונאָבהענגיגקייט, זאָרגט שטענדיג פאר דעם געפעהרליכען מאָמענט, ווען א שונא וועט זיך רויבעריש וועלען אריינרייסען אין די גרעניצען פון זיין לאנד און כדי זיך צו פערהיטען פון א פלוצלינגען איבערפאַל און קאטאסטראָפע, גרייט ער צו פאראויס א געהעריגע פערטיידיגונג און יעדעס יאָהר אין א געוויסען חודש רופט ער צוזאמען און מאָביליזירט זיין יוגענד, אָט די אַרט, וואָס זענען קרעפטיג גענוג אויסצוהאַלטען א דראנג פון שונא. און זיי לערנען זיך דאמאָלסט די מלחמה-קונסט און געוועהנען זיך אויך צום פעלד - און קאמפּף-לעבען, כדי צו יענער צייט זיין גרייט און פעהיג צו פערטיידיגען זייער פאטערלאנד. אָט דאָס רופט מען געוועהנליך: „פּראָבע-מאָביליזאציע”, און וועה איז דעם פאָלק, וואָס צוליעב זיין קורצזיכטיגקייט, פערנאכלעסיגט ער אָט די פערטיידיגונגס-מעטאָדען און אנערקענט ניט בעצייטענס וויער נוצליכקייט פאר'ן קונפטיגען גורל פון זיין לאנד און פאָלק. דאָס אַלטע קלוגע יודישע פאָלק איז אָבער אויפ'ן געביט פון ווייטזיכטיגקייט און זעלבסט-פערזיכערונג געגאנגען נאָך ווייטער א טריט פאָרווערטס: ער האָט, נאָך זייענדיג א פאָלק אין זיין אייגען לאַנד, פאָראויסגעזעהן ניט בלויז די מעגליכקייט פון א שונא'ס פּלוצלינגען איינדרינגען אין זיין לאנד, נאָר אויך די מעגליכקייט און געפאַהר פון זיין לאנד'ס חורבן און פון זיין פערטריבען ווערען פון זיין היימאט העט-ווייט אין פערוואָרפענע לענדער האָט שטענדיג געשוועבט פאר זיינע אויגען און דעריבער אויך האָט ער בעצייטענס זיך גענומען גרייטען און צוגעוועהנען צום געדאנק פון א ווייטערדיגען מעגליכען גלות און וואַנדערלעבען דערמיט, וואָס יעדער יאָהר האָט ער זיך בויערען און כוכות, וואָס ווי בעקאנט, סימבאָליזירען זיי דאָס וואָנדער-לעבען פון די נאָרמאדען-פעלקער, איינגעשטעלט און זיין בעזעצען זיך צייטווייליג אין זיי, האָט ער געפייערט מיט גרויס גלאנץ און פראכט. ספּעציעל און מיט א בעזונדערער כוונה האָט איהם די תורה פאר די פייערונג אויסגעקליבען דעם חודש תשרי, ווען זיין גליק און וואוילשטאנד האָבען דעמאָלסט דערגרייכט דעם העכסטען פונקט. דעמאָלסט ווען זיינע שפייכלערס האָבען זיך געבראָכען פון פיעל תבואה. אין זיינע יקבים האָט געזשומט דער בעסטער וויין, און זאָט איז ער דעמאָלסט געווען אין פערזאָרגט מיט פרנסה אויף א גאנצען ווינטער; דעמאָלסט ווען ער האָט זיך געגרייט צו פייערען זיין חג האסיף, אָט דעם יו"ט וואָס פערזיכערט גליק און רוהע יעדען אגראַר און בויערן-פאָלק, דאמאָלסט איז געקומען דער תורה-בעפעהל און איהם געהייסען פייערן דעם חג הסוכות. און א דאָפּעלטען צייעק ענטהאלט דער דאָזיגער תורה-געבאָט אין זיך!

די תורה הייסט, אז אין דער צייט פון זיין העכסטען גליק און וואוילשטאנד זאָל דאָס יודישע פאָלק זיך דערמאָהנען אָן זיין טרויעריגע פערגאנגענהייט, אָן זיין וואַנדער און ליידען לעבען אין מדבר סיני, און אלס זכר דערצו זאָל ער זיך דעם 15-טען טאָג אין חודש תשרי, סוכות, און וואַנדער ביידלעך אויפשטעלען און זיך צייטוויליג אין זיי בעזעצען. דאָס איז די אָפענע כוונה פון דעם סוכות געבאָט. אָבער נאָך עפּעס פערבאָרגענס ליגט אין איהם: אז ער איינערענדיג זיך, אין קאָנטראַסט צו זיין היינטיגער גלענצענדער לאגע, אָן דעם טרויעריגען וואַנדער לעבען אין מדבר סיני, זאָל דאָס יודישע פאָלק זיך אויך רעכענען מיט דער מעגליכער ווידערהאָלונג פון אָט די טרויעריגע פּאַסירונגען אין דער נאָהנטער, אָדער ווייטער צוקונפט. ווען דאָס יודישע פאָלק וועט ווידער געצוואונגען זיין צו נעהמען דעם וואַנדער-שטאָק אין האנד און דעריבער פייערן ג דעם יו"ט סוכות אין זיינע גליק-צייטען זאָל זיך דאָס יודישע פאָלק צוגעוועהנען צום געדאַנק פון א גלות-לעבען און, אז אויך דעמאָלס זאָל ער ניט צוזאמענברעכען און פערצווייפעלט ווערען. נאָר אָבהיטען ווייטער זיין תורה און נאציאָנאלע אייגענארטיגקייט און האָפען אויף בעסערע צייטען. ווייל אויב פערציג גלות-יאָהרען אין מדבר סיני האָבען געבראַכט נאָך זיך הונדערטער יאָהרען פון גליק און וואוילשטאנד, טאָ וויפיעל דויערהאַפטיגע גליק-צייטען קענען ברענגען פאַר איהם נאָך אָט די גרויע פינסטערע טויזענדטער גלות-יאָהרען!...

יאָ! וואונדערבאר און העכסט אינטערעסאנט זעהט אונז אויס די סוכות פייערונג: דאָס יודישע פאָלק זייענדיג נאָך גליקליך און זעלבסטשטענדיג אין זיין אייגען לאַנד האָט גערופען זיין פריילליכען חג האסיף אויך: חג הסוכות, ווייל ר'האָט איהם דערמאָנט אין דער מעגליכער ווידערהאָלונג פון שלעכטע גלות-צייטען. יעצט, ווען פון זיין אמאָליגען גלאנץ און פראכט זענען געבליבען נור ספּורען און זכרונות, יעצט ווען ער וואנדערט ווירקליך פון לאַנד צו לאנד און זיין זיצען צווישען די פעלקער איז געגליכען צו זיין צייטווייליגען סוכות זיצען. יעצט רופט ער דעם חג הסוכות אויך: חג האסיף, ווייל דער יום טוב דערמאָנט איהם אויך אָן זיינע אמאָליגע גליקליכע צייטען, ווען ישראל, נאָך זייענדיג א זעלבסטשטענדיג פריי פאָלק אין זיין אייגען לאנד האָט צוליעב זיין איינזאמלען די פעלד פּרוכט געפייערט דעם פייערליכען חג האסיף. און דערפאר זענען אונז נאָך טייער די דאָזיגע זכרונות און ערינערונגען, ווייל זיי פיהרען אונז אריבער צוריק צו די צייטען פון אינזער גלענצענדער פערגאנגענהייט און גיעבען אונז אויך האָפנינג אויף א בעסערע צוקונפט, ווען מיר וועלען צוריק א געזונד און גליקליך פאָלק ווערען און דאמאָלס פייערן דעם אמת'דיגען און נאַטירליכען חג האסיף!

וואָרנונג

מיר דערוויסען זיך, אַז עס ווערט פערקויפט אויף דער וואָג א ווערטלאָזע זאָפּראַווע צו פּאָדלאָגעס אלס אונזער זאפּראַווע „JAŚNIEJ SŁOŃCA“

מיר מעלדען דעריבער, אז די איבעראַל-בעקאנטע, מיט איהר גוטען קוואַליטעט זאפּראַווע צו פּאָדלאָגעס

„JAŚNIEJ SŁOŃCA”

ארבייטען מיר אויס נור אין אָריגינעלע בלעכענע שאַכטעל צו 200, 400 און 1000 גר.

אין יעדען שאַכטעל אונטערן דעקעל (אויף דער מאסע) געפינט זיך א פערגאָמין פאַבריקס מארקע מיט א אויפשריפט אין פויל.

„די עכטע נור מיט דיעזער מאַרקע אינווענדיג אין שאַכטעל בעשטעטיגט דורכ'ן מיניסטעריום פון האַנדעל און אינדוסטריע נומער 14876”

קיין זאפּראווע אויף דער וואָג ארבייטען מיר נישט אויס!

מיר וואָרנען אלזאָ אונזערע געעהרטע קליענטען זיי זאָלען זיך היטען פאר די ווערטלאָזע נאָכמאכונגען אין די פאַו געלייגטע זאפּראווע אויף דער וואָג אלס „Jaśniej Słońca” נישט קויפען.

Fabryka Przetworów Tech.-Chem. „MARY“

WARSZAWA Zajączkowska 9 tel. 286-51.

ראדאם אַ שטאָדט פון „העלדן", תקיפים און ביד-חזקה'ניקעס.

ניטא נאָך אזא שטאָדט ווי ראדאָם, וואו אַפּאַטישקייט, אָבגעלאָזענקייט און גלייכגילטיגקייט זאָל אויכשפּרייטען אויף אַלעם און אַלצדינג איהרע ברייט פערשטארטע פליגעל. אין ערגיץ נישט אזוי ווי אין ראדאָם, ווערט די עפענטליכע מיינונג געטרעטען און בעשפּיגען. אינזער שטאָדט איז געוואָרען אזוי הפקר און אזא ווילד-פערוואקסענער רשות הרבים אז יעדער ס'האָט א האַנד און א פיס רייט און רעאגירט. אפילו ווילד-פרעמדע מענשען, געקומען פון דער גאנצער וועלט, האָבען אין ראדאָם שליטא און זיי צעוואקסען זיך דאָ ווי שוואָמען נאָך אַ רעגען. מאַכען דאָ קאַריערעס, פערהאַפּען פּאָסטענס, עסען פון דער געזעלשאפטליכער שיסעל און דערהויבען זיך צו אזא מאַכט, אז זיי האָבען דערנאָך די חוצפה צו בעליידיגען און טעראָריזירען אייגענע און אָרטיגע בירגער, וואָס זענען דאָ, אין ראדאָם, געבוירען און ערצויגען.

יעדער תקיף, יעדער אונגעוויינטענער אינדיווידיאום אין געזעלשאַפטליכער אויסנוצער, וואָס בעזיצט נאָר עזות און ראפינירטע חיטרעקייט געפינט אין אונזער שטאָדט דעם פּאַסיגסטען און פרוכטבארסטען באָדען פאר זיינע פערהאפערישע פּלענער און הערשערישע עראָבערונגען. גאָר בעזונדערס איז אונזער שטאָדט געוואָרען א עיר מקלט פאר פרעמדע. פאר זיי איז ראדאָם געוואָרען א גן-עדן און זיי פיהלען זיך דאָ ווי פיים טאטען אין וויינגאָרטען. אפילו אינזערע מנהיגים, אונזערע קהל'שע פערזאָרגער האָבען אָט דעם פרעמדען עלעמענט פריווילעגירט און זאָרגען פאר איהם פיל מעהר ווי פאר אייגענע, און ווי פאר אָרטיגע.

אָט למשל, ווען די היינטיגע קהלה-פאָרשטעהער האָבען איבערגענומען אין זייער רשות די גמינע און זיי האָבען ארויסגעגעבען א קאָנקורס אויף א גמינע-סעקרעטאַר האָט מען שוין נישט געקענט אויסגעפונען אין גאַנץ ראדאָם א אינטעליגענטען יונגערמאן, וואָס זאָל קאָנען דעם פּאָסטען פערנעמען און מ'האָט געמוזט אזעלכען אראָבּרענגען אזש פון לובלין. נאָך מעהר: דער זעלבער לובלינער גדול האָט צוליב זיינע שעהנע אויגען אזוי נושא חן געווען ביי די עטליכע (איינעם אָדער צויי) מושלים פון קהל-שטיבעל, אז ער האָט אפילו נישט אריינגעטראָגען קיין שום אָפיציעלע אָפּערטע, אָדער ביטע אויפ'ן דאָזיגען פּאָסטען, און איז אזוי אויך אָנגענומען געוואָרען פאר א פענסיע פון 700 זלאָטעס א חודש.

די דאָזיגע פּאזאָריזירונג האָט דעם לובלינער מיוחס אריינגעטריבען אין אזא שכרות, אז ער האָט גענומען טראקטירען ראדאָמער אָנגעזעהענע יודישע בירגער ווי שפּלים, גלייך ווי ער וואָלט דאָס געווען דער געזאָלבטער סאמאָדיערזשעץ אין זיי—זיינע אונטערטעניגע. דער זעלבער לובלינער תקיף האָט געהאט די חוצפּה צו פּאַטשען א עטאַטצאָהלער, פון זעמענס בעשטייערונג ער לעבט און בעקומט שכירות, דערפאר וואָס יענער איז געקומען בעטען אַנ'הנחה, אז מ'זאָל איהם פערקלענערען זיין עטאַט-אָבצאָהל. (דער דאָזיגער פאַל האָט פּאַסירט מיט דעם היגען בירגער ה' שלמה גינזבורג), דער דאָזיגער ראפינירטער כלי-קודש-בעאמטער מורא האָבענדיג פאַר א פראָצעס איז פּערלאָפען דעם וועג און האָט בעוואויגען זיינע פּראָטעקטאָרען אָבצוגעבען דעם געפּאַטשטען צום פּראָקוראָר פאר שטערען די אָרדנונג אין גמינע-קאַנצעלאַריע. בכלל איז די בעציהונג מצד אָט דעם לובלינער „העלד" לגבי די אָנגעזעהענסטע יודישע בירגער און אפילו צו די גרעסטע עטאַט-צאָהלער, א אונדערהערטע. אין קיין שום יודישע קהלה, אפילו אין קלענסטען שטעדטיל וואָלט אַזעלכעס נישט טאָלערירט געוואָרען. ווען דאָס פּאַסירט וואו אנדערש און דער זעלבער ערלויבט זיך א האַנד אויפצוהויבען אויף א רוהיגען יודישען בירגער, וואָלט ער איין מינוט לענגער נישט געבליבען קיניגען און מ'וואָלט איהם געוויזען דעם וועג. מ'וואָלט אזא בחור משלח געווען צוריק קיין לובלין אז דאָרט זאָל ער בעווייזען זיינע העלדישע מעשים. ביי אינז אין ראדאָם בעצאָהלט מען נאָך פאר אזעלכע „העלדישקייטען" 700 זלאָטעס א מאָנאט.

דער לובלינער העלד איז געקומען קיין ראדאָם, ווי מען זאָגט עס, בעירום ובחוסר, אלענפאלס קיין גרויסער גביר איז ער קיין ראדאָם נישט געקומען. אָבער די ראדאָמער קהלה האָט איהם צוגעטיילט אזא פענסיע, אז ער האָט זיך איינגעאָרדענט אויף איינע פון די פרינציפּאַלסטע גאסען אזא פּרעכטיגע וואָהנונג, וואָס קיין ראדאָמער גביר קאָן זיך קיין שענערע נישט וואונשען. ראדאָם איז א גוטע קוה און לאָזט זיך גוט מעלקען. פון קהל'ס געלד, וואָס ווערט צונויפגעזאַמעלט גראָשען-ביי-גראָשען, טיילט מען א בעאַמטען, דערצו א ווילד-פרעמדען. וועלכער איז אפילו אינגאנצען נישט נויטיג און מ'קאָן זיך אָהן איהם בעגעהן — א מיניסטעריאַלע פענסיע, און נאָך דעם האָט מען נאָך דעם טרויריגען מוטה צו פּאַטשען אין טראַקטירען אָרטיגע אָנגעזעהענע בירגער ווי זיי וואָלטען געווען מן השוק.

דער דאָזיגער פּאָסטען פון א גמינע-ראַל-סעקרעטאַר איז לויט אונזער מיינונג אינגאַנצען א איבעריגער. און דער אפּאַראַט פון גמינע סעקרעטאריאַט וואָלט אָהן איהם גאַנץ דרייסט געקענט זיך בעגעהן, און די קיוב 9000 זלאָטעס וואָס ווערט פערוועגדעט פאר'ן דאָזיגען „גענעראַל"-גמט וואָלט מעהר א מצוה געווען, אז די סומע זאָל פערנוצט ווערען פאר וויכטיגערע געזעלשאַפטליכע צוועקען. ווען מיר זאָלען שוין אפילו אָננעמען, אז די גמינע קאָן זיך דוקא נישט בעגעהן אָהן א „גענעראַל"-סעקרעטאַר, האָט דער דאָזיגער פּאָסטען געבראַכט בעזעצט ווערען פון א היגען אינטעליגענטען יונגערמאַן. (ס'וואָלטען זיך אויך געפינען בעלנים אויף דעם פּאָסטען א סך היגע אָרימע יודישע סטודענטען) וועלכער וואָלט זיך בעגנוגענט געלאָזט העכסטענס מיט 300 זל. א חודש און מיט דער בעשיידענער פענסיע געקענט אויסהאַלטען זיין בכבוד'יגע פאַמיליע, וועמען די ראדאָמער גמינע האָט אפשר א מאָהל געקאָסט שעהן געלד. אָנגאַזשירען אָבער א ווילד-פרעמדען און צאָהלען איהם אזא ריזיגע פענסיע אויף קהל'ס חשבון, דאָס איז איינע פון די גרעסטע עוולות און וואָס רופט ארויס א שטאַרקען פּראָטעסט, אזא קאָלאָסאַלע פענסיע האָט נאָך קיין שום בעאמטער אין אַלע פריהערדיגע גמינעס נישט גענומען. און דעריבער פרעגט זיך טאקי במה זכהז צי פאר די פּעטש און פאר די מעשיות פון בעש"ט. וואָס ער דערצעהלט די יעניגע דאָזאָרעס, וועלכע זענען אויך אַזעלכע „העלדען" און אזעלכע פּאַטשערס ווי ער? אויב א בעאַמטער אין דער ראדאָמער יודישע גמינע נעמט א פענסיע פון 700 זל. א מאָנאַט, טאָ וויפיעל-זשע ברויך נעמען פענסיע דער העכסטער בעאַמטער אין דער ראדאָמער סטאַראָסטוואָ? דערווייל איז נאָך א גרויסער חילוק און דער העכסטער בעאמטער אין דער ראדאָמער סטאַראָסטוואָ נעמט פאַרלויפיג א פיעל קלענערע פענסיע פון'ם לובלינער תקיף, וואָס איז אָנגעשטעלט ביים ראדאָמער קהל.

איבעראַל און אומעטום, אין יעדער שטאָדט און שטעדטיל הערשט לאָקאַל-פּאַטריאַטיזם און וויבאַלד ס'בלייבט וואַקאַנט, אָדער עס מאַכט זיך וועלכער ס'איז אויסניכט אויף א פּאָסטען, אָדער ביים אָננעמען וועלכען ס'איז אמת גילט דאָרט שטענדיג אין אזא פאַל דער פּרינציפּ פון „עניי עירך קודמים" און מען בעזאָרגט דערמיט די תושבים, די אָרטיגע, די שטאָדטישע. אין ראדאָם דאַגעגען האָבען אונזערע מנהיגים גענומען פיהרען א פונקט-פערקעהרטען פּאָליטישען קורס. די אָרטיגע, די אייגענע וואָלטען זיי געגערען אָבגעשוועכט און אינגאַנצען אָבגעווישט פון דער אויבערפלאַך און באַדיי אויף זייער אָרט ברענגען מענשען פון דער גאַנצער וועלט, וואָס קיינער קען זיי נישט און קיינער ווייסט זיי נישט. טאַמער איז אין ראדאָם וועניג געווען תקיפים, איז צוגעקומען נאָך איינער פון לובלין. הגם א בלויזער בעאַמטער, אָבער בעטראַכטען, בעטראַכט ער זיך מעהר ווי אלס א פּרעזעס און איז פּלוצלונג אויסגעוואַקסען אין ראדאָמער קהל אלס א גאַנצער בעל דעה.

א תקיף פאר 700 זלאָטעס א מאָנאַט איז טאַקי ווערטה. און גאָר „בבקח השוה". דעם דאָזיגען לובלינער מורינו איז נאָך זיין „שווערע" ארבייט אין דער ראדאָמער יודישע גמינע ענג געוואָרען אין זיין איצטיגער גרויסאַרטיגער וואָוינונג און ער האָט, ווי מ הערט, שוין בדעה זיך איבערצוציהען אויף א מעהר פּאַוואַזשנע גאַס און אין א נאָך שענערער וואָהנונג. און דאָס אַלץ, מסתמא, על חשבון הקהל. עפּיט אַ קליינע ארבייט איז דאָס ארויסגעאָהרען אויפ'ן בית עלמין און נישט לאָזען מאַכען אָרימע יודען קיין אל מלא רחמים'ס, אויב זיי וועלען נישט ארויסנעמען פון זיין גמינע-ביורא קיין ספּעציעלע קאָנצעסיעס און ערלויבענישען. איין זאַך איז נאָר א וווּנדער פאר וואָס דער זעלביגער לובלינער „אויפּשטהוער", וועלכער איז אַ מאָהל געווען בעאַמטער אין דער לובלינער יודישער קהלה, האָט דאָרט שוין לאַנג אויפגעהערט צו זיין טעטיג, אלס אזעלכער. און פאר וואָס ער האָט דאָרט אין זיין היימאַט'ס-לאַנד נישט בעוויזען זיינע „בעריהמטע" תקיפות-אויפטוהען, אז ער האָט אזש געמוזט בלייבען וואַרטען ביז ער וועט „נתגלה" ווערען פאר זיינע עטליכע פּראָטעקטאָרען פון דער ראדאָמער גמינע, וועלכע זאָלען ערשט ענטדעקען זיינע „פעהיגקייטען".

יאָ, יאָ, אין ראדאָם געהט אַלץ אָן דאָס איז אַלץ צו פערדאַנקען די „אָן-מיין-דאגה"-שטימונג אין דער אינדיפערענטער בעציהונג מצד די ראדאָמער יודען. אַזאַ שטימונג מוז אָבער געבראָכען ווערען און מאָר ווייטער נישט אָנהאַלטען. תקיפות מוז בעקעמפּפט ווערען, און בפרט נאָך די אָנגעוואָרפענע תקיפות פון א ווילד-פרעמדען, וואָס ליגט אויף קהל'ס קאָרק און ציהט פון איהם הונה'ן אין דער פאָרם פון שיינע טויזענדטער זלאָטעס א יאָהר.

איקס.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

בריף-אויסטויש צווישען ה' סטאראסטא, מורה הוראה מענדיל קעסטענבערג, גמינע און ה' יחיאל קעסטענבערג.

דער קאמפף ארום דער ראדאמער רבנות-פראגע הערט נישט אויף צו זיין אקטועל, פערקעהרט, דער ענין פערשארפט זיך וואס אמאהל און פערפלאנטערט זיך אלץ טיעפער. דער קאמפפס-פראנט אויף דער ראדאמער רבנישער טעריטאריע האט זיך בעדייטענד אויסגעברייטערט און די גמינע האט לעצטענס אייך צו פיהרען א קאמפף געגען דער פערזאהן פון מורה הוראה, ה' מענדיל קעסטענבערג. וועמען זי וויל בעשולדיגען אין סאבאטאזש, נישט זייענדיג געהארכזאם די גמינע פאר וואס די לעצטע האלט-אויף זיין שכירות. אין צוזאמענהאנג מיט דער נייער געשאפענער לאגע איז די לעצטע טעג פארגעקומען א ברייטע קארעספאנדענץ-אויסטויש צווישען דער היגער סטאראסטווא, מורה הוראה ר' מענדיל קעסטענבערג, גמינע און ה' יחיאל קעסטענבערג, וועלכע מיר ברענגען דא אויספיהרליך:

בריעף פון ה' סטאראסטא צום מורה הוראה ה' מענדיל קעסטענבערג.

לויטעט פאלגענדעס:

„די פערוואלטונג פון דער ראדאמער יודישע גמינע טיילט מיר מיט דורך איהרען א בריעף פון 31/8, אז זי בלייבט ביי איהר בעשלוס, נישט אויסצוצאהלען אייך די פענסיעס אויפ'ן גרונד, וואס איהר שיקאנירט עפענטליך און אהן אויפהער די פערוואלטונג פון דער קהלה מיט'ן ראבינאט. אלס בעווייז דיענט דער פאקט, פון אייער עפענטליכער ארויסטרעטונג אויף די שפאלטען פון היגען יורישען ארגאן „ראדאמער לעבען" פון 26/8 ה. י. געגען דער גמינע-פערוואלטונג וועלכע האט מיר דאס אויפענדערמאנטע ביינעלעגט אין איבערזעצונג. די גמינע-פערוואלטונג טיילט מיר אויך מיט, אז זי האט זיך געווענדעט צום מיניסטער פאר רעליגעזע ענינים. וועלכער פערטרעט דעם רעליגעזען ראט, אז ער זאל אייך בעפרייען פון אייער אמט אלס מורה הוראה, עיוענטועל אייך אריבערצוטראגען אין דער גמינע וויערושביצע (ראדאמער קרייז.)

נעמענדיג אין אכט, אז לויט דעם ארטיקעל 45. געהערט די השגחה איבער שחיטה נאר צו א רב, אבער נישט צו קיין מורה הוראות און די לעצטע קאנען אויספיהרען די השגחה איבער דער שחיטה נאר אין פאל, ווען זיי פערשטענדיגען זיך מיט'ן רב, צוליב דעם בעטראכט איך אייער עפענטליכען ארויסטריט אין דער היגזיכט געגען דער גמינע-פערוואלטונג, וועמענס א מיטגליד איהר זענט, פאר נישט טאקטיש און ניט ווי געהעריג, און, אז עס איז אין גאנצען געגען מיט די פארשריפטען פון געזעץ. פעררופענדיג זיך דעריבער אויפ'ן ארטיקעל 49, פאדער איך אייך אויף איהר זאלט אבשטעלען יעדער געגען ווירקענדיגע אקציע געגען דער גמינע".

וו. סטאראסטא ד"ר שיצער.

ענטפער פון מורה הוראה ה' מענדיל קעסטענבערג צום ה' סטאראסטא

„צוליב דער אויפפאדערונג פון ה' סטאראסטא, וואס פערלאנגט, איך זאל אויפהערען מיין כלומר'שטע געגען-אקציע געגען דער גמינע, האב איך דעם כבוד אויפצוקלערען פאלגענדעס:

שוין 32 יאהר ווי איך פערנעם די שטעלע אלס ראדאמער מורה הוראה. אויף דעם אמט בין איך איינשטימיג אויסגעוועהלט געווארען דורך פארגעקומענע וואהלען פון דער ראדאמער יודישער בעפעלקערונג. און נאכהער בעשטעטיגט געווארען דורך דער געוועזענער גובערניאלער מאכט. א קאפיע פון דעם אלעם און בעשטעטיגט דורכ'ן מאגיסטראט האב איך דעם ה' סטאראסטא פארגעשטעלט דעם 13/9 ה. י.

דורך דער גאנצער צייט פיהר איך מיין אמט אויס עהרליך, געוויסענהאפט אין ענטשפרעכענד צו די רעליגיעזע פארשריפטען, צופאסענדיג זיך צו אלע טראדיציאנעלע פרינציפען. קיינער פון די פריהערדיגע גמינע-פערוואלטונגען אין משך פון דער גאנצער צייט, זאגאר קיין איינצעלנע פערזאהן, האט געגען מיין פערזאהן נישט ארויסגעשטעלט קיין שום פארוואורף.

ווי דעם ה' סטאראסטא איז בעוויסט האט די יעצטיגע גמינע-פערוואלטונג אין ראדאם, זייט זי עקזיסטירט אנגעווענדעט געגען מיר אינקוויזיציע-מיטלען, אויסשטעלענדיג מיך מיט מיין פאמיליע צו ליידען הונגער-נויט דורכ'ן נישט אויסצאהלען א לענגערע צייט מיין שכירות, וואס איז דער גאנצער מקור פון מיין חיונה. די גמינע-פערוואלטונג האט זיך אבסאלוט נישט גערעכענט מיט די פעראדנונגען פון דער מאכט. אין אזוי נאך מיך געוואלט בעצווינגען, איך זאל ווערען א ווערקצייג אין איהרע הענד און מוזן אויספיהרען צוועקעס, וואס איז אין סתירה צו די רעליגיעזע פארשריפטען און טראדיציאנעלע פרינציפען. איך אבער אלס גייסטליכער וועל אויף קיין שום אופן דערויף נישט איינשטימען, אפילו אונטער דער דראהונג פון אויסהונגערען מיך מיט מיין פאמיליע וואס שייך וועגען אויפרוף, וואס איז געררוקט אין „ראדאמער לעבען" שטימט מיט דער ווירקליכקייט און דאס איז אין צוזאמענהאנג מיט פאלגענדער כבה: שוין פון א געוויסע צייט האט די יעצטיגע גמינע-פערוואלטונג, צוליב פערשטענדליכע טעמים, חשק צו אנגאזשירען נייע שוחטים. צוליב דעם מאכט זי פערשידענע מאכענאציעס: 2 שיחטים, וועלכע זענען נאך פעהיג, האט זי בעזייטיגט אויכצופיהרען די שחיטה-פונקציעס. אין שחט-הויז דעלעגירט די גמינע נאר 2—3 פון די איבערגעבליבענע שוחטים, כדי אויף א קינסטליכען אופן ארויסצורופען א געברויך פון אנגאזשירען נייע שוחטים און צו דעם צוועק ברענגט זי צופיהרען פון קליינע שטעדטלעך נישט קיין קוואליפיקירטע שוחטים פאר דער ראדאמער שחיטה און זי צווינגט די קצבים זאלען זיי געבען צו שחט'ען די בהמות באריי אהן אבצאהל. דערמיט רופט ארויס די גמינע-פערוואלטונג א צומישונג און א האאס. אזא פיהרונג איז געגען די רעליגיעזע פארשריפטען. דאס דערמאנטע קאנען בעשטעטיגען דער וועטערינאר-דאקטאר און פעלדשער פון שחט-הויז, ווי אויך דער קצבים-פעראיין אין ראדאם. דאס האט שוין געפונען א אפקלאנג אין דער ארטיגער ווי אייך אין דער ווארשאוער יודישער פרעסע.

איך גלויב אז א גמינע-פערוואלטונג און איבערהויפט די יעצטיגע איז נאך נישט אזא אונבעריהרליכער וועזען, וועמענס אנטי-רעליגיעזע מעשים זאלען ניט געטאדעלט ווערען דורכ'ן רעליגיעזען פארשטעהער. דער עפענטליכער אויפרוף איז געווען א פועל יוצא פונ'ם אויסדריקליכען פערלאנג פון הינדערטער ראדאמער יודישע בירגער בכדי צו מאכען א סוף צו דער אונארדנונג, וואס איז ארויסגערופען געוואָרען פון דער היינטיגער גמינע-פערוואלטונג אין רעליגיעזען לעבען בנוגע כשרות.

אויב די אונבעריהרליכקייט פון זייער „מאיעסטעט" פון די מיטגלידער פון דער היינטיגער גמינע-פערוואלטונג איז טאקי אזוי גרויס, אז מיין ארויסטריט אין „ראדאמער לעבען" ווערט דורך דעם אנערקענט פאר א אויסערגעוועהנליך פערברעכען, גלויב איך, אז דער גלייכסטער וועג פאר דער גמינע וואלט געווען מיך איינצוקלאגען אין געריכט אריין און נישט אנווענדען געגען מיר אזא אונבערחמנות'דיגע שטראף, וואס איז איבריגענס דורך קיין שום אינסטאנץ נישט פארויסגעזעהען. דעסטא מעהר, וואס די גרויסע „עבירה" האב איך ערשט בעגאנגען סוף שערפיען ה. י. און די גמינע פיהרט שוין געגען מיר איהרע שטראף-סאנקציעס נאך פון אנהויב סטיטשיען ה. י.

אלס א בולט'ער בעווייז, אז דאס איז א אליין-ערלויבטער נקמה-אקט מצד די גמינע, וועלכע שיקאנירט מיך און וויל מיך אומברענגען מיט מיין פאמיליע קאן אנגעוויזען ווערן פאלגענדער פאקט: טראץ דעם, וואס איך פיהר אויס אלע רעליגיעזע פונקציעס שוין צעהנדליגער יאהרען אפילו אין די צייט, ווען אין ראדאם זענען געווען רבנים ווי: אננעמען שבועות אין געריכטען, געבען חופה וקידושין א. ז. וו. איז נישט קוקענדיג דערויף נעמט ביי מיר אב די גמינע די דאזיגע רעכט אפילו אין דעם פאל ווען די פעראינטערעסירטע פערזאנען פערלאנגען קאטעגאריש, איך זאל זיי געבען חופה וקידושין. און זיי דעלעגירען געגען ווילען פון די פעראינטערעסירטע צדדים צום ה' טייטעלבוים, און דאס איז גורם צו אונלעגאלע קידושין-אקטען, צוליב מאנגעל פון א רעליגיעזען פארשטעהער, לעצטענס האט פאסירט א אינטערעסאנטער פאל מיט דעם ה' בירענבוים, וועלכער האט זיך געווענדעט צו דער גמינע מיט דער בפירושע ביטע צו דעליגירען מיך, צו אויסצופיהרען חופה וקידושין. די גמינע האט איהם אבער דערביי געמאכט גרויסע שוועריגקייטען און נאך גרויסע מיה אין בקשות פון ה' בירענבוים האט זי קוים איינגעשטימט מיך צו דעלעגירען. די גמינע האט זאגאר געמאכט שוועריגקייטען ביים איינציהען אין די ביכער דאס געבען דורך מיר חופה וקידושין בכדי מיך אזוי נאך צו איגנארירען אויף ווייטער. מיר איז א גרויס ווינדער, אז נאכ'ן פעסטשטעלען דורך דער ראדאמער סטאראסטווא די חאטישע און נישט ריכטיגע ווירטשאפטס-פיהרונג פון די איצטיגער גמינע-פערוואלטונג אויף אלע געביעטען פון יודישען לעבען. חזר'ט איבער דער ה' סטאראסטא די אזוי גערופענע פארווארפען געגען מיין פערזאהן, וועלכע זענען אויסגעזויגען און אינסינואירט פון דער גמינע.

מיין מאראלער חוב איז, זיך אונטערצוווארפען די רעליגיעזע פארשריפטען, ווי אויך די רעגירונג'ס-פליכטען. אבער

איך קאָן נישט זיין קיין בלינד געווערק ביי די מיטגלידער פון גמינע-פערוואלטונג, וועלכע האָבען נאָר אין זין זייערע פערזענליכע אינטערעסען, וועגען וועלכע ס'קומט אויס צו ליינען אין דער היגער, ווי אויך אין דער ווארשאויער פרעסע, אז איינצעלנע מיטג. פון דער גמינע שטעלען צו א דאנק זייער „אויטאָריטעט" לייוועגט פאר געשטאַנבענע; ווייל פאר ריטועלע צייטקען, מזבעל א. ד. גר. ווי דאָס האָט שוין נישט איינמאָהל פעראורזאכט געשלעגען און געגענזייטיגע האנד-מעשים

אנערקענענדיג, אז לויט דער פוילישער קאָנסטיטוציע איז נישט ערלויבט קיין שום עפענטליכע אינסטיטוציע אָנצוווענדען רעפרעסיעס געגען איהרע שטענדיגע בעאמטע דורך צונעמען ביי זיי אלע לעבענס-מעגליכקייטען און וואָס איז נאָך מעהר נישט ערלויבט די ראדאָמער גמינע-פערוואלטונג, וועלכע איז שוין נישט איינמאָהל צוגעצויגען געוואָרען צו געריכטליכע פעראנטוואָרטליכקייט, פאר נישט אויספיהרען די פעראָרדנונגען פון דער מאכט, און וועלכע ווערט געטאדעלט דורך דער יורישער עפענטליכקייט און דורך דער יורישער פרעסע. האָט זי נישט דאָס רעכט צו פערהאַלטען מיין פענסיע פאר 9 מאָנאַטען, וויסענדיג אז אין מיין הויז הערשט הונגער און נויט

צוליב דעם אלעם, בעט איך דעם ג' ה' סטאַראָסטאָ, אין נאָמען פון גערעכטיגקייט, אָבצורופען דעם אינהאלט פון זיין פריהערדיגען בריעף און צו אָנערקענען מיין האנדלונג פאר א גערעכטיגע און צו רעלעגירען אַ בעאמטען ער זאָל איינקאסירען פאר מיר מיינע פענסיעס פון די איינגעפלאָסענע איינקונפטען אין גמינע".

מיט כבוד מורה הוראה

פון דער יודישער קהלה אין ראדאָם

מענדיל קעסטענבערג.

דער בריעף פון דער גמינע-פערוואלטונג צום מורה הוראה ה' מענדיל קעסטענבערג.

לויטעט אַזוי:

„עס קומען ווייטער אָן צו דער גמינע-פערוואַלטונג גלויבענסווירדיגע ידיעות, אז איהר ערלויבט אייך ווייטער צו פיהרען די שיקאנעס געגען ראבינאט און גמינע-פערוואלטונג. טראָץ דעם, וואָס דער ה' סטאַראָסטאָ האָט אייך אויפמערקזאם געמאכט, מעלדעט איהר אייך אין שחט-הויז אָהן דער ערלויבעניש פון געהילפ'ס-רב (פ. אָ) און איהר העצט די קצבים, זיי זאָלען אריינלאָזען אונלעגאלע שוחטים.

ווענדנדיג אָבער ארויסווייזן א גוטען ווילען שיקט אייך די גמינע-פערוואלטונג א קאָנטאָ אויף די פערלעגענע שכירות 300 זלאָטעס. גלייכצייטיג ווערט אויסגעדריקט די האָפנונג, אז איהר וועט אייך בעזינען צו וואָסערע קאָנסעקווענצען אייער געגען-אקציע צום ראבינאט און גמינע קאָן דערפיהרען און איהר וועט פאָרט ווערען זיך אונטערוואַרפען די פערלאנגען פון דער גמינע-פערוואלטונג, ויעמענס בעאמטער איהר זענט. ווען דאָס וועט געשעהן וועט די גמינע אין דער מאָס פון די מעגליכקייטען אייך אויסצאָהלען דעם גאַנצען עיקר פון פערלעגענעם חוב'.

וו. פרעזעס פון גמינע-פערוואַלטונג

מולער.

(ס'איז כאראקטעריסטיש, אז דער בריעף פון די גמינע-פערוואלטונג צום מורה הוראה ה' מענדיל קעסטענבערג איז געשריבען אין דער פוילישער שפראך...

קעלצער וואָיעוואודסטווע בעשטעטיגט דעם ה' יחיאל קעסטענבערג אלס אָפיציעלען מורה הוראה.

אין צוזאמענהאנג מיט דער בעשטעטיגונג דורך דער קעלצער וואָיעוואודסטווע דעם ה' יחיאל קעסטענבערג אלס אָפיציעלען מורה הוראה אין ראדאָם, האָט דער ראדאָמער ה' סטאַראָסטא צוגעשיקט דער גמינע-פערוואַלטונג פאָלגענדע מעלדונג:

„צו דער פערוואַלטונג פון דער יודישער גמינע אין ראדאָם.

בייליעגענדיג די בעשטעטיגונג מצד דער קעלצער וואָיעוואודסטוואָ, פאָדער איך אויף די גמינע-פערוואַלטונג, אויסצאָהלען דעם מורה הוראה פון דער היגער קהלה דעם ה' יחיאל קעסטענבערג זיינע פערלעגענע שכירות פון דער צייט פון 16/2 1927 ביז'ן היינטיגען טאָג לויט דער זעלבער גרויס, וואָס איז אין גמינע-בודזשעט פון 1926 בעשטעטיגט פאר אלע אנדערע מורי הוראות. ד. ה. 4200 זל. א יאָהר. דאָס געלד מוז אויסגעצאָהלט ווערען אין משך פון 7 טעג, פון טערמין נאָכ'ן דערהאלטען די אויפפאָדערונג. אונטער דער וואָרנונג, פון פערנעמען די איינקונפטען פון דער שחיטה אויף דעם צוועק. די זאַיענטשע נאָכ'ן אָנגעוויזענעם טערמין וועט אונבעדינגט אויסגעפיהרט ווערען.

גלייכצייטיג מאָך איך א בעמערקונג די גמינע-פערוואלטונג, אז דער רעקורס פון גמינע געגען מיין ארויסזאָגען זיך בנוגע דאָס בעשטעטיגען דעם ה' קעסטענבערג אלס מורה הוראה, איז נישט רעדאגירט אין א ענטשפרעכענדער פאָרם. וועמענס טאָהן און אינהאלט האָט אויך ארויסגערופען פערווינדערונג אין דער קעלצער וואָיעוואודסטוואָ. בריעף צו דער אויפזיכט'ס-מאכט דארפען, סיי לויט דעם פאָרם, סיי לויטן אינהאלט, געהאלטען ווערען אין א אנשטענדיגען טאָהן, און די מאָטיווען, וועלכע האָבען די טענדענץ אָבצושוואַכען אן ארויסגעזאָגטע מיינונג פון די מאכט טאָרען נישט בעליידיגען די מאכט מיט אזעלכע אויסדרוקען ווי „נאָנסענס" „אבסורד". די פוילישע שפראך איז נאָך גענוג רייך און פערמאָגט אַן אוצר פון ווערטער, אז מ'זאָל ניט ברויכען אָנקימען צו אזעלכע אויסדרוקען, וואָס פאָסען נישט פאר א זעלבסט-פערוואלטונג'ס-אָרגאַן. נאָך מעהר דארפט מען אכט לעגען אויף בריעף, וואָס ווערען געווענדעט צו די אויפזיכט'ס-מאָכט. איך וואָרען די גמינע-פערוואַלטונג, אז אויב ס'וועט זיך נאָך א מאָהל איבערחזר'ן אזא פאַל, וועל איך צוציהען צו שטראָף-פעראנטוואָרטליכקייט די מיטגלידער פון די גמינע-פערוואלטונג. איך דערמאן אייך נאָך א מאָהל אויסצוצאָהלען דעם ה' יחיאל קעסטענבערג די פערלעגענע פענסיע און נישט איבערצושריטען דעם טערמין פון 7 טעג. וועגען דעם דארפסט מען מיר מיטצוטיילען".

סטאראָסטאַ סטשעשעוסקי.

ביי נידערגעשלאָגענע מענשען וועלכע זענען אונפעהיג צו ארבייט

ווירקט דאָס נאטירליכע „פראנץ יאָזעף" ביטער וואסער א פרייע קירסירונג פון בלוט און עס שטארקט דעם זכרון און עס קרעפטיגט די אַרבייטס-מעגליכקייטען. אָנגעזעהענע קליניקען געפונען איין אז דאָס וואסער **Franciszka Józefa** איז אויך פאר גייסטיגע ארבייטער נערווען - שוואכע און פרויען איין דארמעפנונגס מיטעל.

א שעהנער ביישפיעל.

די היגע בעקאנטע פירמע האנצבערג לובלינער 30 האָט אויף יום כפור געשענקט 37 טליתים קטנים פאר אָרימע קינדער אין תלמוד-תורה. אנדערע בירגער דארפען זיך אראָבנעמען א ביישפיעל און שענקען לטובת די קינדער וואַרעמע וועש צום אָנקומענדיגען ווינטער.

די העברעאישע קורסען פון ל. מילמאן.

דורך דעם איבעראַל בעקאנטען העברעאישען לעהרער און פעדאגאָג ל. מילמאַן ווערען די נעכטטע טעג געעפענט קורסען, אויף וועלכע ס'וועלען געלערענט ווערען די העברעאישע שפראך, תנ"ך און אויך יודישע למודים.

די קורסען וועלען זיין צוגענגליך פאַר אלע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג און די יעניגע עלטערען וואָס ווילען נישט זייערע קינדער זאָלען אָבגעריסען ווערען און נישט פערפרעמדט ווערען פונם יודישען עבר, פון דער העברעאישער שפראך און פון דער יודישער געשיכטע, וועלען האָבען די מעגליכקייטען דורך די קורסען צו פערווירקליכען זייער ערציהעריש-פאַטערליכען פערלאַנג.

ה' מילמאַן איז איינער פון די ערשטע פיאָנערען, וואָס האָבען אין ראדאָם פערשפרייט און פערפלאנצט די העברעאישע שפראך, קולטור און ליטעראַטור. נאָך אין יאָהר 1917 איז דורך ה' מילמאן געגרינדערט געוואָרען העברעאישע קורסען און זיינע תלמידים וועלכע האָבען אין אנפאנג נישט געוויסט, צי עס עגזיסטירט א רייכע העברעאישע שפראך, האָבען אין פערלויף פון א גאר קורצע צייט זיך ערוואָרבען אויף די קורסען א גרויסע ידיעה נישט בלויז אין דער העברעאישער שפראך, נאָר אפילו אין דער העברעאישער ליטעראַטור אויך. נאָך עטליכע מאָנאַטען נאָך דער גרינדונג פון ה' מילמאנ'ס העברעאישע קורסען איז דורך זיינע שילער אין יאָהר 1917 אויפגעפיהרט געוואָרען אין דאמאָלסדיגען טעאַטער „ליגא קאָביעט" דאָס העברעאישע ביהנע-ווערק „משה" מיט גרויס ערפאָלג.

ה' מילמאַן בעזיצט די פעדאגאָגישע אייגענשאַפטען און מעלות, וואָס דורך זיינע לייכטע מעטאָדען און פאכמענישער רופין מאכען זיינע שילער במשך א גאָר קורצע צייט קאָלאָסאלע פאָרטשריט. אלס די בעסטע עדות קאָנען דיענען די גרויסע צאָהל שילער און שילערינס, וואָס האָבען זיך געלערענט אין די פריהערדיגע יאָהרען אויף די קורסען פון ה' ל. מילמאן.

די זעלבע שילער און שילערינס האָבען היינט, א דאנק ה' מילמאנ'ס קורסען, די מעגליכקייט זיך פריי און זעלבסטשטענדיג צו בעוועגען אין דעם שענסטען און אינהאַלטסרייכסטען ווערק וואָס איז געשריבען אין דער העברעאישער שפראך, אזוי פון דער עלטערער, ווי אויך פון דער נייעסטער מאָדערנער ליטעראַטור.

די קורסען פון ה' מילמאן פערדיענען די פולסטע אנערקענונג און צוטרוי פון דער יודישער געזעלשאפט, וועלכע דארף איינוצען די דאָזיגע גינסטיגע געלעגענהייט און שיקען די קינדער אויף די קורסען, וועלכע וועלען זיי פערבינדען און בעהעפטען צום יודישען נאציאָנאלען שטאם און גלייכצייטיג זיי בערייכערען מיט א כך וויסען און קענטניס אין תנ"ך, העברעאישע שפראך, יודישע געשיכטע און אין אַלע יודישע למודים.

בעזונדערס איז ווערט צובעגריסען דעם שענעם טהאָט פון ה' מילמאן, וועלכער האָט געפינען פאר נויטיג צוגעבען בעדייטענדע הנחות אויף די קורסען פאר די קינדער פון די אונבעמיטעלטע עלטערען.

ווי זעהט אויס די פאקטישע לאגע איום דער פראגע פון אויסצאהלען דעם ה' קעסטענבערג זיין פענסיע?

נאך פאריגע יאך, קורץ נאכדעם ווי ס'איז בעוויסט געווארען, אז ה' קעסטענבערג איז דורך דער קעלצער וואיעוואדסטווא בעשטעטיגט געווארען אלס מורה הוראה, האבען זיך אין שטאדט פערשפרייט קלאנגען אז די גמינע האט אין טריבונאל אויס-געפועל'ט א זאטשמאניע. אזוי געגען דער דרינגענדער אויסצאהלונג פון דער פענסיע, ווי אויך אבצוהאלטען דאס רע-אליזירען דעם גאנצען אקט פון דער וואיעוואדסטווא-בעשטעטיגונג ביז דער ענין וועט פריהער נישט ענטשידען ווע-רען פאר'ן היכען טריבונאל. נישט קו-קענדיג אבער אויף די פערשידענע קלאנגען און פערזיכערונגען זענען ביי-דע צדדים. אזוי די דעלעגאטען פון דער גמינע, ווי אויך ה' קעסטענבערג איזעקנעפאהרען פאריגע וואך קיין ווארשא. וואו זיי האבען פערבדענט עטליכע טעג. וואס דארט איז אויס-געטהון געווארען וועט געווען זיין אנצו-ווייזען אויפ'ן פאקט, וואס אויף א זי-צונג פון דער גמינע-פערוואלטינג צוזא-מען מיט עטליכע פארשטעהער פון ראט. עהערנעבטען, שבת-צינאכט, איז אנגענומען געווארען אויסצוצאהל'ען דעם ה' קעסטענבערג זיין פענסיע פאר דער גאנצער צייט לויט דער פארארד-נונג פון דער וואיעוואדסטווא. פון דעם איז אלזא געדרונגען, אז קיין זאטשע-מאניע האט די גמינע נישט בעקומען.

ווי מיר הערען, איז איף דער זעל-בער זיצונג ארויסגערוקט געווארען א פארשלאג, אז די דאזארעס זאלען אלס פראטעסט זיך אבגעבען אין דעמיסיע. אזוי ווי אבער א טייל דאזארעס (וועל-כע דאזארעס ווייסען מיר פארלויפיג נישט) האבען נישט מסכים געווען איז דער ענין פון דעמיסיע געווארען אויס אקטועל און די זיצונג האט דעלעגירט דעם ה' ציטרין אונטערצוהאנדלען מיט די ה"ה מענדיל און יחיאל קעסטענבערג, זיי זאלען איינשטימען צו נעמען זייערע פענסיעס אין ראטעס. ווי מען הערט זאל היינט. מאנטאג, אויב די אונטער-האנדלונגען וועלען נישט ברענגען צו קיין רעזולטאט, זאל דער מאגיסטראט צוליב דעם, וואס דער טערמין פון די 7 טעג האט זיך שוין אויסגעלאזט, אהן אכהאלט צוטרעטען איינמאהנען פון די שחיטה-הכנסה די פענסיע פאר ה' יחיאל קעסטענבערג.

עס געהען אויך קלאנגען, אז דאס מיניסטעריום האט ארויסגעפאדערט, אז די גמינע זאל זיך ארויסזאגען אויף וועלכען סמך זי האט בעשטימט דעם ה' טייסעלבוים אלס מורה הוראה. דאס מיניסטעריום זאל האבען געגעבען צייט אין משך פון 4 טעג צוצושטעלען די אלע אקטען און דאקומענטען, וואס האבען א שייכות צו דעם ענין.

אויפפאדערונג.

מיר פאדערען אויף דעם ה' מאטיל **צמח** פון ראדאם און דעם ה' **יעקב צמח** פון ווארשא צו שטעהן מיט אונז צו א דין תורה, צו וועלכען בי"ד זיי ווילען נאר אליין. מיר זענען מזהיר דאס אין פאל, ווען זיי וועלען ווייטער וועלען אבשלעפען די דין תורה וועלען מיר געצווינגען זיין דעם גאנצען טרויריגען ענין צו פערעפענטליכען.

האלמנה ויתומים של המנוח **אברהם פישער.**

למען האמת!

אין צוזאמענהאנג מיט די הכנות פון דער היגער קהלה אויפצונעמען 2 שוח-טים אין אונזער שטאט, ווענדען מיר זיך מיט פאלגענדע אפענע בקשה:

אזוי ווי אין אונזער שטאדט געפינט זיך א חסידישער יונגערמאן ר' משה נ"י ראווידזאהן, וועלכער קען גוט שחיטות ובדיקות און האט קבלה פון פיעל שובים מומחים און גדולי הדור און איז ראוי לאותו אצטלא, דעריבער ווענדען מיר זיך צו דער געערטער קהלה פערוואלטונג אין נאמען פון טוי-זענדער בעה"ב ווי אויך פון אלע היגע רביים שליט"א און איניגע רבנים שליט"א. וואס איז צו אייך אנגעגעבען געווארען, און בעוונדער די בקשה פון אלע היגע רביים שליט"א, וואס בעטען אייך, אז מען זאל ערלויבען דערוויל ר' משה דאווידזאהן צו שחט'ען עופות אהן געהאלט ובפרט די יעצטיגע צייט. וואס עס נויטינט זיך מעהר שוחטים ביי עופות. מיר האפען דאס איהר וועט אונזער בקשה נעמען אין אכט, פאר וועלכע די גאנצע יודישע בעפעלקע-רויג וועט אייך זיין דאנקבאר.

ברגשי כבוד

מרדכי הירשבערג

יוסף הלוי ליבערמאן

ב"ה יום א' פ' בלק פה אפטא.

לכבוד אלופי וראשי הקהל **דפה ראדום** ד' עליהם יהי' אחדש"הט: הננו בזה לבקש מכם ולהעיר לפניכם חד פסוקא דרחמי עבור המוכ"ז הר' משה נ"י דאוידזאהן, כאשר המוכ"ז הנ"ל ימד א"ע מלאכת השו"ב בפה והוא אומ' מופלא וגם יש לו קבלה ותעודה משובי"ם דפה וכאשר נצרך לקבל בראדום שו"ב הננו לבקש מכם לספחהו אצלכם יע, שהוא ראוי לאותו אצטלא שבפה ג"כ זבח זבחים איזה חדשים ויש קנקן חרש מלא ישן נושן ולזה אבקש מכם לעשות לו טובה זו ובטחוני חזק שדברי אלה יעשו רושם אצלכם שתעמדו אותו על נסיון לפני הבצ"ק שלכם ותראו שהצדק אתו—

ברג"י כבוד

(—) **חיים יוסף** בר"ש"ב ב"ח ח"פק

אפטא.

Kino „ODEON" w Radomiu.

Od 10 Października 1927 roku

NAPOLEON w MOSKWIE

ניי'עס! —— ניי'עס!

אז שילער און שילערינס פון רעגירונגס-פאלקס-שולען און מיטעל-שולען זאלען ערצויגען ווערען אינ'ם גייסט פון **תורה, נביאים, העברעאישע שפראך, ליטעראטור, געשיכטע** א. ז. וו. כדי מיט דעם זיי ציצוגעבען צו דער גאלדענער קייט פון אונזער הערליכער היסטארישער פערגאנ-גענהייט און אזוי נאך נישט פערפרעמדט ווערען פון דער יודישער נאציאנא-לער אבשטאמונג. און אום צו ערמעגליכען יעדען פאטער און מיטער, אז זייערע קינדער זאלען געניסען פאר זעהר צו ביליגע פרייזען פון די אוי-בענדערמאנטע נויטווענדיגע למודים. אהן וועלכע קיין שום יודיש קינד קאן זיך נישט בעגעהן. עפען איך קורסען **העברעאישט** פאר אנפאנגער און אנגעגאנגענע, ווי אויך **פערבאל-קאמונגס-קורסען.**

די קורסען וועלען איינגעארדענט ווערען לויט בעזונדערע גרופעס איינ-געטיילט, און צופאסענדיג זיך לויט'ן קענטניס פון יעדען שילער און שילערין. אויף די קורסען וועלען געשאפען ווערען גרופעס ספעציעל פאר קינדער פון **זעקס יאהר אן**, וועלכע קענען נישט לעזען און שרייבען. אויפ'ן פערלאנג פון די יעניגע עלטערען, וועלכע ווילען, אז זייערע קינדער זאלען אויך קאנען יודיש שרייבען וועט ווערען פאר זיי, חוץ די העברעאישע למודים, אויך אינטערריכטעט ספעציעל די יודישע שפראך.

אויף די **פערפאלקאמונגס-קורסען** וועט אויך ווערען געלערענט **תלמוד, אגדות ישראל** און אנדערע וויכטיגע יודישע למודים.

די קורסען פאנגען זיך אן דעם 23-טען פאזדזשערניק. איינשרייבען קאן מען זיך טאג-טעגליך פון 6—8 אווענד אין די קאנצעלארי-יע פון די קורסען **וויטאלדא 11.**

אנמערקונג: 1) פאר אונפערמעגליכע שילער ווערט געגעבען בא-דייטענדע הנחות. 2) פאר די שילער און שילערינס, וועלכע לערנען זיך אין די נאך מיטאג שעה'ען אין די שולען, וועלען זיין פאר זיי מעטיג די קור-סען אין דער פריה.

ל. מילמאן.

קעלצער אבטיילונג.

מיר בעשולדיגען!

ווען עס קומט אויס ארומצורעדען די פראגען, וואס זענען פערבונדען מיט'ן שטאדט־ראט און מען טרעט צו אבגעבען א דין וחשבון איבער דעם, וואס עס האט געזאגט געשאפען ווערען און ווי דאס זעהט אין דער ווירקליכקייט אויס, וואס עס איז פאקטיש געטהון געווארען. כאפט ארום יעדען איינעם א שרעק און א גרויל. קנאפע ניין יאהר אין די יודישע פערטרעטערשאפט געזעסען אין שטאדט ראט. ניין יאהר זענען די בליקען פון די יודישע שווער בעעילטע און פערצווייפעלטע מאסע געווען געווענדען מיט רעכפעקט אדער שרעק צו זייערע פיהרער. געווארט מיט דער גרעסטער אונטערטעניגקייט ווייער „הויהייט" זאל בעוויליגען אויסהערען זייער שמערץ און וועהטאג, ברענגען א גרוס וועגען זייער ארבייט פאר'ן כלל, איבער זייער אינטערווענץ, ווענינגסטענס...

ענטוישטע, אבגענארטע און פערשעהמטע שטעהען די פערזארגטע פנים'ער און בעשולדיגען זיך אליין... זיי אליין האבען פערשולדיגט, די בעפעלקערונג איז אונטער קלאנגען פון מוזיק ווי צום טאנץ אליין געגאנגען צו דער עבודה־זרה „מולך", ברענגענדיג אלס קרבן זייערע אייגענע אינטערעסען, ווי פערהיפנאטיזירטע זענען זיי געגאנגען צו די וואהלען מיט ניין יאהר צוריק און אבגעגעבען זייערע שטימען פאר אט די פארשטעהער פון וועלכע זיי ווערען אזוי ביטער אויכגעלאכט, די „פני" האבען נישט געפונען פאר נויטיג, אדער אפשר גאר נישט פאר פאסיג צו קומען אין משך פון ניין יאהר צו זייערע וועהלער און זאגען א טרייסט־ווארט.

אין משך פון ניין יאהר, איז קיין איינמאהל נישט אבגעגעבען געווארען קיין בעריכט פון דער טעטיגקייט פון די 11 פארשטעהער, וועלכע די יודישע בעפעלקערונג האט אנפערטרויט זייער האב און גוטס, זייער גאנצען גורל און עקזיסטענץ. קיין איינמאל איז די יודישע פארשטעהערשאפט נישט געקומען ווארנען געגען וועלכע עס איז געפאהר וואס דראהט די בעפעלקערונג און יעדע צרה איז דעריבער געקומען אומגעריכט, און געטראפען די אומגליקליכע אזוי פלוצלינג, אז עס איז זיי שוין אונמעגליך געווארען יעדער ווידערשטאנד. די רוהיגקייט און קאלטבלוטיגקייט פון די „פערזארגער" וואלט געקענט מאכען דעם איינדרוק, אז די יודען לעבען זיך דא אזוי גוט, אז פון דעם ארימסטען ביז דעם רייכסטען געשיהט נישט קיין שום אימרעכט און עס געפינען זיך צווישען אונז נור צופרידענע... ווארום, וועלכער פראטעסט איז ווען עס איז געהערט געווארען, אין פערלויף פון ניין יאהר, בכדי געמיינזאם צו בעטראכטען די, אדער יענע פראגע מיט די אממצהרסטען פעראינטערעסירטע פערזאנען? צוזאמען בעראטען זיך אנטגעגען צו שטעלען יעדער צרה אדער אומגליק. וואס לויערט איבער די יודישע קעפ? און באמת איז שווער דאס צו פערלאנגען פון מענשען, וואס האבען פאראליזירט יעדע יודישע געזעלשאפטליכע ארבייט און איניציאטיוו, מענשען. וואס האבען דערשטיקט יעדעס געשריי נישט צולאזענדיג עס זאל קומען אין דער עפענטליכקייט. עס איז נאך פריש דאס בילד און עס איז נאך נישט אבגעמעקט געווארען אין מח די שרעק ביי די לאקאטארען איינוואהנער פון דעם „באואר־הויז", וואס איז דאס אייגענטום פונ'ם מאגיסטראט, יעדע מינוט ארויסגעווארפען צו ווערען אויף דער גאס און צו בלייבען אהן א דאך איבער'ן קאפ, אדער פון די דארטיגע געוועלבער צו בלייבען עניים ואביונים אין איין רגע.

ווי אלע איז בעקאנט, האט דער מאגיסטראט א אייגען הויז אויפ'ן באזאר, אין וועלכען עס וואהנען און האבען אפענע געשעפטען פיעל יודען. די קאמונאלע אינסטיטוציע האט נישט גענומען אין אכט דאס עגזיסטירענדע געזעץ וועגען לאקאטארען ש ץ, נור פלעגט בעשטימען זעהר הויכע סומען דירה־געלד בערך 400 ביז 500 זלאטעס פאר א געוועלבעל יעהרליך און ערשט דאס פערדינגען דורך א עפענטליכע ליציטאציע „אין פלוס" ד. ה. ווער עס האט איבערגעשטיגען די דערמאנטע סומע און געגעבען נאך מעהר. דאס דירה געלד איז אפילו אין די יאהרען 1924—25 געשטיגען אין גיגאנטישע סומען, וועלכע די ארימע יודישע איינוואהנער און סוחרים האבען כמעט אלע אוסגערעכנט נישט געקענט צאהלען. דעריבער האבען די ארימע אומגליקליכע ערווארט מיט טויט שרעק דעם עקזעקוטאר יעדען טאג, יעדע מינוט. וועלכער דארף קומען און ארויסווארפען זיי פון זייערע וואהנונגען און געוועלבער.

פערצווייפעלטע האבען זיי זיך געווענדען צום געריכט און נאך לאנג וואנדערען איז ערשט דורכ'ן אבצלאצייאנס געריכט אנערקענט געווארען די גערעכטע טענות, אז אויך די דירות אינטערליגען דעם דעקרעט פון לאקאטארען־שוץ. די פערזארגער, אבער, האבען נישט געפינען פאר נויטיג צו בעשיצען די אומגליקליכע, אז דער מאגיסטראט זאל ווענינגסטענס ביז דער ענטשיידונג פון געריכט דערווייל אבשטעלען דאס איינמאהנען דאס צו הויכע דירה־געלד דערצו נאך מיט 4% שטראף א חודש.

וויפיעל צעהנדליג־טויזענדער זלאטעס איז ארויפגעלעגט געווארען אויף די יודישע פלייצעס דורכ'ן „אויפהויבען א האנד" אויף א זיצונג פון שטאדט־ראט דורך איינעם פון די אגודה'שע ראטמענער, ווען דער מאגיסטראט האט פארגעשלאגען צו העכערען די שטייערן אויף 50% צו דעקען די אויסגאבען, וואס זענען פערבונדען מיט'ן דורכפיהרען די קאנאליזאציע אין אונזער שטאדט?

די פערשטענדליכע האבען געפינען פאר זייער חוב צו פראטעסטירען געגען דעם און פארגעשלאגען דאס אבצולעגען אויף נאך א יאהר, ווייל מען קען דאך נישט ארויפלעגען קיין שטייערן אויף לשעבר, דעמאלט ווען די ארבייט איז נאך נישט אנגעהויבען געווארען און איז נור געווען אין פראיעקט. ווען עס איז געקומען צו דער אבשטימונג האט אונזער פערזארגער אויפגעהויבען די האנד און דערמיט איבערגעוויגען און די גזרה איז אנגענומען געווארען אין א שטייער לאטעט אויף די יודישע בעלי־בתים. וועלכע שמאכטען אזוי אויך אונטער'ן שווערען יאך פון די שטייער'ן. דאך פיגורירט ווייטער דער זעלבער ראטמאן אויף די אגודה'שע ליסטע. און מיר ווערען ווייטער בעדראהט דורך די זעלבע געפאהר.

ווי א געלע לאטע אויף די יודישע פלייצעס איז דער געבורט־שטייער. ווען עס ווערט געבוירען א נישט־יודיש קינד דארפען זיינע עלטערען איינצאהלען ביים איינמעלדען בערך 50 גראשען. ווען די זעלבע פראצעדור דארף אדורכמאכען א יודישער פאטער מוז ער דערפאר בעצאהלען בערך צוואנציג מאהל אזוי פיעל. די קאנסעקווענצען זענען שוין און וועלען זיין זעהר טרויריגע. ווי עס ווייזט זיך ארויס, זענען צוליב דער כבה פון הידש קייטשען אן, לויט דער סטאטיסטיק פון מאגיסטראט, כמעט נישט געבוירען געווארען קיין יודיש קינד... ווייל נישט אלע עלטערן קענען זיך דאך ערלויבען אויף אזא „לוקסוס" איינצומעלדען זייערע קינדער. טרויריגער וועט נאך זיין אין שפעטערע יאהרען ארום. עס וועט ווער דארפען ארויסנעמען חתונה־אקטען אדער א בעשייניגונג אבצונעמען ירושות א. א. וו. וועט ער ערשט דעמאלט געוואר ווערען, אז זיינע עלטערען זענען נאך נישט געבוירען געווארען.

מיט וואס פאר א קאלטבלוטיגקייט האבען די פערזארגער אונזערע סאנקציאנירט דער גזרה נישט צו לאזען שטעהן אין מארק־טאג די פיהרען אויפ'ן באזאר, צוליב וועלכער הונדערטער יודישע פאמיליעס פערלירען זייערע פרנסות. די גאנצע וואך ווארט מיט אונגעדולד דער קרעמער אויפ'ן באזאר דער פויער פון דארף זאל דינסטאג קומען און איינקויפען ביי איהם די נויטיגע סחורות. פון דער איינעם טאג פלעגט דער קרעמער ציהען זיין חיונה. און מיט דער גזרה ווערט די גאנצע עקזיסטענץ אינטערגעגראבען און הונדערטער לעבענס צובראכען.

עס איז אויפגעבלאזען געווארען א מעשה מיט א יודישע פאלקס־שולע. אויף וועלכע דער מאגיסטראט האט אסיגנירט 12.000 זלאטעס. באד״ד דערויף האט זיך געפונען מעקלער, וואס האבען זיך געוואנדען צו דער יודישער גמינע. אז די לעצטע זאל שענקען 600 זלאטעס (צו וועלכען צוועק?) וועט די שולע זיין... צוליב פערשיידענע עפעס

(ענדע אויפ'ן ווייטערדיגען עמוד.)

18 אלע יודישע וועהלער אין קעלץ שטימען 18 נאר פאר דער ליסטע נומער 18

נישט דייטליכע אין קלאָרע סבות איז פון גאַנצען ענין גאָר נישט געוואָרען. מיר וועלען די פראַגע בערירען אין א בעזונדער ארטיקעל און אויפדעקען די סודות, וואָס זענען ארומגעפלאָכטען אין דעם פערפלאָנטערטען עסק... כדאי איז אָבער די געזעלשאַפט זאָל זיך פעראינטערעסירען און זאָגען איהר וואָרט...

ביי אלע עפענטליכע ארבייטען זעהט מען נישט קיין יוד. גלייך, און עס וועט נישט זיין קיין גוזמא ווען מיר וועלען זאָגען, אז איינגעזעהלענדיגערהייט מעהר, ווי אלע פריגער מראָגען מיר יודען דעם שווערען לאַסט פון שטייערען און דערמיט שוין ווערט געשאַפען די מעגליכקייט פאר עפענטליכע ארבייטען און דאָ וואָלטען מיר בעדאַרפען ווענינגסטענס זיין גלייכבערעכטיגט ביים בעקומען בעשעפטיגונג און ארבייט. לוידער ווען מיר געהן דורך די לענג פון די פרינציפּעלע גאַסען, וואו די ארבייט פון קאַנאַליזאַציע ווערט דורכגעפיהרט, זעהט מען נישט קיין איינציגע יודישע צורה. ווען אויף די שפאַלטען פון דער „ר.-קעלצער לעבען" האָט זיך בעוויזען א בעמערקונג וועגען דעם, איז איינער פון די יודישע לאַיניקעס א צוהערער זיך געוואָנדען צום שרייבער פון יענעם ארטיקעל מיט א געוואַלד: היתכן מען האָט זיך געוואַגט צו קריטיקירען זיין „מאַיעסטעט"... עס האָט זיך דאביי געשאַפען א נעסט פון פראָטעקציאָניזם.. וואָס איז איבריגענס א כוד פאר גאַנץ בראָז...

עס איז נישטאָ קיין שטאַנד און קלאַס פון דער בעפעלקערונג, וואָס זאָל נישט זיין בע'עול'ט דורך די שעדליכע און אונדערלאָזבארע ווירטשאַפט. מיר ווענען פשוט נישט אומשטאַנד אויסצורעכנען לויט די כראָניק זייערע מעשים טובים... שעהמען זיי זיך דאָך נישט צו קומען מאָהנען צוריק אויף ווייטער דעם מאנדאט און געגען ווילען פון דער גאַנצער בעפעלקערונג קעמפען זיי מיט אלע מיטלען צו ווערען זייערע פערזאָרגער.

דאָ מוז די גאַנצע יודישע בעפעלקערונג ווי איין מענש שטעהן אויף דער וואַך-היטען געגען די געפאהר, וואָס דראָהט איהם און ארויסגעבען זיין אורטייל און הילכען זאָל דער דעה-געשריי פון די טויזענדער הערצער און רופען:

צוריקצוקעהרען צו זיך, איבערגעבען דעם מאנדאט אין עהרליכע זיכערע הענד און פון היינטיגען סיהרען א געמיינזאַמע נוצליכע ארבייט פאר'ן וואויל פון אלע איינוואָהנער.

ברוב פון פערשווענדערישער בעלי ביתישקייט, שאַפען היימען פאר יודישע יתומים און זקנים, אויסקעמפען סובסידיעס פאר די שוין עגזיסטירענדע און נייע שולען און פילאַנטראָפּישע אנשטאַלטען און אז. וו.

פון יודישען וועהלער אליין נור איז אָבהענגיג דער אויסגאַנג פון קאַמפּף. דעריבער דאַרף יעדער ווי איין מענש שטימען פאר'ן

נומער 18

פאר די ליסטע פון יודישען נאַציאָנאַלען פעראייניגטען בלאָק

№ 18   18   № 18

פעראייניגטער יוד.-נאַציאָנאַלער וואַהל-בלאָק.

אונזער וועג אין שטאָדט-ראט.

נאָך געצעהלטע טעג און דער וועהלער וועט דאַרפען געהן צו דער אורנע אָבגעבען זיין שטימע. פאר די, אָדער יענע ליסטע. און שוין יעצט דאַרף זיך יעדער איינער וועהלער אָבגעבען א חשבון-הנפש. מיט ישוב הדעת בעקלערען פריהער, וואָס ער געהט טהון. מיט זיין שטימע קען ער איבערוועגען פאר פערזאָנען, וואָס קאָנען איהם ברענגען גליק. וואָס וועלען קעמפען און זאָרגען פאר זיין וואויל, אָבער מיט איין נישט בערעכענטען טהאַט, קען ער מכריע זיין, אז אין שטאָדט-ראט זאָל אריין יענע עלעמענטען, וואָס ווילען מיט געוואַלד זיין זייערע בעשיצער, פון וועלכע ער וועט שוין איין מינוט שפעטער זיך נישט קאָנען בעפרייען.

די יודישע נאַציאָנאַלע פעראייניגונג האָט אויסגעקליבען פון צווישען איהרע מיטגלידער מענשען, וואָס וועלען מיט'ן גאַנצען מסירת הנפש פערטיידיגען די יודישע אינטערעסען. דעם יודישען כבוד און נאַציאָנאַלען שטאָלץ. אקעגען שטעלען זיך בעגען יעדער עולה, וואָס וועט שטעלען אין געפאהר דעם יחיד אָדער דעם רבים, זאָרגען פאר א ראַציאָנעלע ווירטשאַפט, בעקעמפען יעדע

די קאַנדידאַטען אויף ראַטמענער פון דער ליסטע נומער 18 פונ'ם יודישען נאַציאָנאַלען וואַהל-בלאָק

1) וואַגייסקי הערשעל
2) ראָזענבערג דוד
3) פעלץ משה ד"ר
4) מאָשקאָוויטש אהרן יוסף
5) ראָטענבערג משה דוד
6) ראָטמאַן שלמה לייב
7) קאָלאָזשסקי חיים אשר
8) וויפּמאַן משה
9) שטונקע בערל
10) זלאָטאַ וואָלף מאיר
11) אמפּערג אברהם
12) אייזענבערג חיים יודל
13) ענגלאַרד אלימלך
14) ראָזענצווייג סענדער.

אחים לצרה.

(במקום פעליעטאָן)

ערשט א גאָר קורצע צייט, ווי צוויי כלל-טוהער האָבען זיך, אין לאָקאַל פון דער יודישער גמינה עפענטליך אין צוגעזעץ פון פיעל צענדליגער אנוועזענדע, אָבגערעכנט. איינער האָט דעם צווייטען דערמאָנט זייגע מעשים טובים... ארויסגעוויזען זיין בקיאות ווי ווייט ער פערשטעהט אָבצושאַצען זיין חבר'ס ארבייט... און טאַקי פאר'ן כלל ישראל... אזוי למשל האָט דער האַנדווערקער דערמאָנט דעם אגודה'ניק עפּעס וועגען מסירות, אויסווייזענדיג איהם אויפ'ן אָרט און צייט, ווען די מעשה איז געשעהן... קומט דער אגודה'ניק און פערלאַנגט צוריק א חשבון איבער די אָפּעראַציעס אין לינת הצדק... נו, פערשטעהט זיך, ביידע זענען זיי ארויס ברוגז... אש להבה... און גאָט האָט יעדער איינער פון די צוויי ערשט צוגעגעבען א' פירוש צו די סתרי-תורה, א קאָמענטאַר צו דעם נישט דערזאָגטען... עס האָט זיך אָנגעהויבען א פאָרזעצונג צו דער ניט פערענדיגטער ערצעהלונג, אזוי, אז פון ביידע צדדים איז די מעשה געוואָרען גענוג אינטערעסאַנט... מען האָט מיט התמדה אויסגעהערט... און ווער ווייסט וויפיעל טיילען די ערצעהלונג וואָלט פערנומען ווען נישט... ווען נישט די וואַהלען... נור די וואַהלען האָבען אויף א צייט אָבגעשטעלט די סתרי התורות... וואָס אלע בעדויערען און איז פאר אלע געוועזען אזוי אינטערעסאַנט. עס בענקט זיך און עס ווילט זיך אַלץ וויסען...

עס זענען געקומען די וואַהלען און אָבגעשטעלט דאָס אויסזאָגען די סודות פון חדר... ביידע האָבען זיך די הענד געגעבען, ביידע פיגורירען זיי אויף איין ליסטע. ביידע זענען זיי קאַנדידאַטען צום קינפטיגען שטאָדט-ראט. אויף די מיטינגען, וואָס ווערען בשותפות איינגעאָרדנעט זינגען זיי איינער דעם אַנדערען הללות ותשבחות... יעדער גיט צו פערשטעהן דער מאַסע וועגען דער נוצליכער טעטיגקייט פון זיין חבר אויפ'ן געביט פון געזעלשאַפטליכער ארבייט... יעדער איינער הייבט דאָס צווייטען חבר, זאָגט זייגע מעלות... וואָרום ביידע האָבען זיך ארומגעקוקט, אז דאָס „פאַטערלאַנד" שטעהט אין געפאהר... ביידע האָבען זיך ארומגעזעהן, אז ס'בענקעל וואַקלט זיך... און ביים מינדעסטען נים בערעכנעטען שריט קען קומען די קאַטאַסטראָפע און די שעה זאָל עס נישט ברענגען, חלילה, נישט געוועהלט ווערען אלס שליחי צבור און קהל'ס פערזאָרגער אין נייעם שטאָדט-ראט. און מען האָט דעריבער געשלאָסען א „פּירגסידען"... דער האָט מוחל געווען זיין חבר'ס מסירה... פאר דאָס האָט זיין חבר איהם מוחל געווען די אָפּעראַציעס ביי די געלדער פון לינת הצדק... און מיט די „מחילות" וועט מען צוזאַמען געהן אויף פּראָוואַהל פערזאַמלונגען און בשותפות האַלטען רעפעראַטען איבער כלל ישראל ארבייט... עצות געבען דעם עולם פאר וועלכע ליסטעס, אָדער פערזאָנען מען זאָל שטימען, אָדער נישט... זיי, די צוויי ווילען דאָס זיין די אויסשטעלער פון קוואַליפיקאַציעס פאר די קאַנדידאַטען פון אַנדערע ליסטעס...

אלו מוריך ישראל.

ג. ק—ן.

לאָטעריע געווינסען פון דער ת"ת.

ווי בעוויסט האָט די תלמוד תורה סקארישאָווער גאַס איינגעאָרדענט א לאָטעריע. די צאָהל ערלויבטע בילעטען האָט דערגרייכט 500. פון וועלכע ס'זענען פערקויפט געוואָרען 433. די ציהונג, וועלכע איז פאָרגעקומען דעם 19-טען ווזשעשיען האָט געגעבען פאָלגענדען רעזולטאַט: די געווינסען, וואָס זענען בעשטאַנען פון א גאָלדען דאַמען־זייגערל, דער זוכה בגורל איז מאָטיל היינגאַרט (סקארישאָווער 37), א זילבערנער כערווין האָט געוואונען ה' משה ריבא (לובלינער 44) און א זילבערנער פּאַר־טאַבאַק, וואָס איז ארויס אייפ'ן נאָמען פון ה' מנשה דאברעצקי (דאַנגא 5) די אַלע, וואָס האָבען זכות בגורל געהאַט האָבען די געווינסנע חפצים אויסגעלייזט מיט ענטשפּרעכענדע סומעס געלד לטובת דער ת"ת. 105-37

לאַרוסי נכדי היקרה העדינה מרת **אסתר לאַסטמאַן** עם בחירתה מר
ד"ר יחיאל ארי' **גולדשטיין** שלוחה ברכתי גדא טבא הנובעת מקרב לבי
ולהוריהם הנכבדים שיחיו.
יהי צעדם על סף דרכם החדשה מאושר ואגודתם נצח ומולם יזרח
כשמש בצהרים.
בגמח"ט
יצחק הכהן ביאלסקי ורעיתו.

Kino „C O R S O" w Radomiu

א גרויסער הערליכער פּראָגראַם אויף סכּות

Żyd wieczny tułacz
(דער אייביגער נעונד'ניק)

הערליך יודיש בילד

מיט'ן אנטייל פון די גרעסטע וועלט - אַרטיסטען

קויפט אלע אויף סוכות
זיסען וויין
„כּרמל"

MAGISTRAT MIASTA RADOMIA
niniejszym ogłasza
Konkurs na dostawę mleka
do przytułków, ochron miejskich i stacji opieki nad matką i dzieckiem w ilości 250 litrów dziennie.
Oferty należy składać do dnia 10 października 1927 r. w Wydziale Opieki Społecznej, gdzie również będą udzielane wszelkie informacje.

LEKARZ DENTYSTA
E. OKNOWSKI
leczenie zębów oraz jamy ustnej
wraz z Laboratorjum zębów sztucznych
pod kierownictwem technika dentystycznego
z kwalifikacjami zagranicznymi
Ceny nader przystępne i dogodne warunki
KIELCE, Kapitalna 11 m. 16 parter.

Gabinet Elektroleczniczy
w Kielcach, ul. Wesoła 45 parter.
Lampa Kwarcowa, Lampa Sollux, Diatermja, lampa Żandekera, całkowita kąpiel elektryczna, częściowe kąpiele elektryczne, Aparat spatateri, Aparat „Kapiterm", Elektromotor do masażór i wibracji, pantostat, kąpiele czterokomorowe, Diarsonnalizacja i inne.

KINO „C Z A R Y" w KIELCACH.
Dziś! Wielka sensacyjna premjera. **Dziś!**
w której Wszyscy muszą zobaczyć pięknego
RAMONA NOVARRO w roli apasza
NA PARYSKIM BRUKU
Film z życia apaszów i mętów paryskich.

בעקאַנטמאַכונג.
די לאַנג עקזיסטירענדע פירמע **נתן זיגמאַן**, ראדאָם לובלינער 5
מאכט בעקאַנט, דאָס ער האָט ערהאַלטען צום הערבסט סעזאָהן
פּערשידענע בעסטע שטאָפען, מענער און דאַמען
איף אנצוגען, פּאַלטאָס, קאָסטיומען, זיידענס, פּלושען,
לייווענט אויף וועש, ווי אויך פוטער צו פּעלצען
ביליגע פּרייזען! — גוטע בעדינגונגען! — קומט און איבערצייגט אייך!
מיט אכטונג **נתן זיגמאַן**, ראדאָם לובלינער 5.

BANK RZEMIEŚLNICZY w Radomiu
Lubelska 31.
מאכט בעקאַנט אז עס ווערען אָנגענומען אַלערליי
געלד-אָפּעראַציעס, אינקאַסאָס אין אַלע שטעדט און שטעדטלעך
און די אײַנגעלאַפּענע געלדער ווערען אויסגעצאָהלט
פּינקטליך דעם זעלבען טאָג.

אין טיפען טרויער מעלדען מיר וועגען טויט פון אונזער אינפערגעסליכער
פרוי און מוטער און געטרייער
ב"ע הענסע קאַפּלאַן
פון צו הויזע (ריכטמאַן)
וועלכע איז אוועק צו אייביגער רוה דעם 4/10 ה. י.
און צו קבורה געקומען אין ראַדאָם ציו"פ ה. י.
גלייכצייטיג דאנקען מיר אלע אנטיילנעמער אין דער לויה.
מאַן און קינדער.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דעם ה'
שלמה קאַפּלאַן מיט זיין פאַמיליע
צוליב'ן פריהצייטיגען טוידט פון זייער יונג-פערשטאָרבענער
פרוי און מוטער
הענסע ב"ע
המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
אברהם מענטליק און פרוי.

איבערן טויט פון פרוי
הענסע קאַפּלאַן
דריק איך אויס מיין מיטגעפיהל
דער פאַמיליע קאַפּלאַן
המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
יוסף בלאַס

ערשיטערט פון טויט פון אייער טרייער און אינפערגעסליכער
פרוי און מוטער
דריק איך אויס מיין מיטגעפיהל דער פאַמיליע **קאַפּלאַן** ראדאָם
זייט געטריסט!
ישעיהו אייגער.

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC Odbito we własnej drukarni Radom Szwarlikowska 20.